

Inhoud

14 juni 2002

Omslagfoto: Jiri Büller

Hoe zou de **nieuwe Vreemdelingenwet** in de praktijk uitpakken, welke rol zou bijvoorbeeld de Afdeling bestuursrecht-spraak van de Raad van State spelen? Hoe werkt die wat hybride vorm van hoger beroep? Ruim een jaar na de inwerking-treding volgen hier de eerste antwoorden.

Bij het komende Internationale Strafhof hoort een goed geregelde **internationale balie**. Over de totstandkoming hiervan zijn inmiddels diverse bijeenkomsten belegd met deelnemers uit de hele wereld. Een verslag van de tussenstand in Den Haag, waar het Voorbereidingscomité op 28 en 29 mei bijeenkwam.

Veel commotie ontstond de afgelopen weken over de aangifte wegens aanzetten tot haat, van de advocaten Spong en Hammerstein. Vijf advocaten verzochten een **tuchtrechtelijk onderzoek** tegen deze twee confrères. Een van hen licht deze ongebruikelijke stap toe.

- 504 De nieuwe Vreemdelingenwet – een jaar later
Mette van Asperen
  - 512 Internationale Balie stapje dichterbij
Daniëlle Ball en Marianne van der Kleij
  - 514 Tegen de aangifte van Spong en Hammerstein
Judith Pieters
  - 516 Schending van de geheimhoudingsplicht
Taru Spronken
  - 518 Nieuwe Belgische baliestructuren
Piet Taelman
  - 522 Debatteren over de toekomst: De symposia in de hofressorten
Pim van Duren en Katuscha Tellegen
  - 525 Met zevenmijlslaarzen door het recht
Georg van Daal
- Vaste rubrieken**
- 503 Column
Koning Voetbal procedeert niet
René Klomp
  - 526 De balans van...
Anneke Rothuizen
Martine Goosens
  - 533 Iks ging weer eens pleiten
Leo van Osch
  - 528 Reacties & brieven
    - Zouteloos Orde-commentaar op strafklacht
    - Jaarverslag van de Orde
  - 530 In het nieuws
    - Ondernemers blijven advocaat trouw
    - Alimentatieverdrag met VS in werking
  - 542 Disciplinaire beslissingen

534-540 Van de orde

- 501 Van de deken:
  - Commotie
  - Orde-nieuws
  - Orde-agenda
  - Permanente Opleiding
  - Literatuur
  - Personalia

In de volgende nummers

- Kroniek Arbeidsrecht
- Wet dualisering gemeentebestuur
- Kwekersrecht
- De kwaliteits-audit

VAN DE DEKEN

Commotie

mr. M.W. Guensberg

De laatste weken werd het nieuws overheerst door de verwerpelijke moord op een politiek leider, door de verkiezingen en door de kabinetsformatie. Desondanks werd het nieuws over opmerkelijk optreden van advocaten daardoor niet volledig weggedrukt. Dat zegt in elk geval iets over de publiciteitswaarde die aan sommige acties van advocaten is toegekend.

Zowel het indienen van strafklachten bij het Openbaar Ministerie tegen een aantal politici en een aantal journalisten als het ter beschikking stellen van het volledige strafdossier aan de pers in de zaak 'Rowena' zorgden voor commotie. De telefoon bij de Orde stond niet stil en over de gevolgde handelwijze in de zaak 'Rowena' werden Kamervragen gesteld.

Je kunt en mag niet oordelen over het handelen van advocaten als je het dossier en de opdrachten van de cliënt niet kent

Ik leg desgevraagd dan steeds weer uit dat je niet kunt en niet mag oordelen over het handelen en nalaten van advocaten als je het dossier niet kent, de wensen en opdrachten van de cliënt niet kent en als je dus de moeilijke afwegingen die horen bij het optimaal dienen van de belangen van een cliënt niet kunt maken. Voor nogal wat journalisten is dat moeilijk te verkroppen. In een aantal gevallen wordt onvermijdelijk oppervlakkige en onvolledige informatie gebruikt om tot een schijnbaar sluitend oordeel te komen.

Daarbij wordt dan vaak vergeten of ten onrechte niet vermeld dat alleen een advocaat met zijn cliënt kan afwegen welke actie wel en welke actie niet te rechtvaardigen is in een situatie waarin de belangen van die cliënt ernstig in het gedrang dreigen te komen. Indien anderen overigens vermoeden dat die afweging in een concreet geval verkeerd is gemaakt, staat natuurlijk de weg naar toetsing door de tuchtrechter open.

De afweging die door de advocaat met zijn cliënt moet worden gemaakt dient wel plaats te vinden binnen bepaalde kaders. Uit regelgeving, rechtspraak, adviezen en literatuur destilleer ik diverse criteria waaraan moet worden voldaan bij het bepalen van een zaaksstrategie. Daartoe behoort bijvoorbeeld ook de vraag of het dienstig is om de openbaarheid te zoeken.

Natuurlijk staat steeds en nadrukkelijk het belang van de cliënt centraal. Een advocaat is uit de aard van zijn functie partijdig en moet dus onafhankelijk van de belangen van anderen eerst de belangen van zijn opdrachtgever dienen. Daarbij geldt wel dat de advocaat de zaak van zijn cliënt in gemoede rechtvaardig moet oordelen. Dient de te ondernemen actie in een rechtsstatelijke samenleving een te rechtvaardigen doel? Is dat doel in redelijkheid haalbaar?

Vervolgens zal de advocaat zijn cliënt over de wijze van aanpak van de zaak moeten informeren en zich moeten verzekeren van diens instemming daarmee. Als het in een concreet geval dienstig aan de belangen van een cliënt wordt geacht om stukken openbaar te maken of om anderszins de publiciteit te zoeken, zal deze daarvoor onvoorwaardelijke, bij voorkeur schriftelijke toestemming moeten geven.

Het handelen van een advocaat dient altijd zorgvuldig te zijn. Daarom mag het optreden van de advocaat niet onnodig grievend zijn voor wederpartijen of derden en daarom moet, zeker als de openbaarheid wordt gezocht, met gerechtvaardigde belangen van anderen rekening worden gehouden. Van het gebruik van bepaalde middelen hoeft niet te worden afgezien alleen op grond van mogelijke schade voor anderen. Wel moeten de in te zetten middelen op zich geoorloofd zijn en dienen zij tot voordeel van de cliënt te strekken. Optimaal optreden in het belang van de cliënt zal veelal voldoende ruimte laten voor eerbiediging van belangen van wederpartijen, opsporingsbelangen of andere belangen van derden. Die ruimte mag dan niet onbenut worden gelaten.

De Algemene Raad zou aan de bestaande regels nog wel de regel willen toevoegen dat het naar buiten brengen van informatie door een advocaat wel altijd met open vizier en dus zeker niet anoniem dient te geschieden. Een advocaat moet staan voor wat hij vindt en doet.

Laten we overigens niet vergeten dat commotie over het optreden van advocaten kenmerk is van een levende en onafhankelijke advocatuur en dus ook van de werking van een rechtsstaat. ■

COLOFON

82e jaargang – 14 juni 2002 – nr. 12
Verschijnt elke twee weken.

Het *Advocatenblad* is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Elsevier bedrijfsinformatie bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

De gehele productie van het *Advocatenblad* wordt betaald uit de advertentie-opbrengsten.

Redactie

mr. drs. G.C. van Daal
mr. W.K. van Duren
mr. W. Heemskerck
dr. L. Hesselink
mr. A.A.M. van der Meer
mr. O.H. Minjon
mr. P.F.P. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. M. Ynzonides

Bladmanagement

mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. M. Ynzonides
dr. L. Hesselink (Elsevier)
mr. D. de Snoo (Orde)

Eindredactie

Linus Hesselink

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Elsevier bedrijfsinformatie bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919

e-mail: lhesselink@ebi.nl

Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Bijdragen voor het Orde-deel

Nederlandse Orde van Advocaten,
Postbus 30851, 2500 GW Den Haag,
tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Zie ook: www.advocatenorde.nl

Uitgever

drs. J.W. van der Weele

Juridische Vacaturebank

www.jbb.nl

Beeld

Vormgeving: VILLA Y, Andre Klijsen
Tekeningen: Floris Tilanus
De Pinguïn: W.C. van Manen, Stichting
Advocaten voor Advocaten

Lay-out

Dimitry de Bruin, Den Haag

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Postbus 90, 2380 AB Zoeterwoude
tel. 071-5897621, fax 071-5890580
e-mail: bdmvb@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 1,80 per mm bij een
kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 13: 14 mei 2002
afl. 14: 28 juni 2002

Abonnementen

Alle *advocaten*, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.

Niet-leden betalen € 133 per jaaronnemen (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting. Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Elsevier Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Elsevier bedrijfsinformatie bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@ebi.nl
Losse nummers: € 8

© Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit blad mag worden vervoerd, openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden.

C O L U M N

René Klomp

Koning Voetbal procedeert niet

FC Utrecht heeft de bekerfinale verloren van Ajax. Ten onrechte. In de laatste minuut van de wedstrijd, ver in blessuretijd, scoorde Ajacied Wamberto de gelijkmaker vanuit buitenspelpositie. De wedstrijd werd verlengd en in de verlenging scoorde Ajax de *golden goal*. Ajax in de gloria met 'de dubbel', Utrecht in mineur. Als geboren Amsterdammer lachte ik in mijn vuistje: *Lucky Ajax* had het hem weer geflikt! En, laten we eerlijk zijn, Utrecht had het ook niet verdiend om van Ajax te winnen, na de schandelijke teksten die de Utrecht-supporters op weg naar de Arena enkele weken daarvoor hadden gescandeerd. Ik herhaal ze liever niet, maar voor lezers met een haperend geheugen, de rijmwoorden waren *Hamas* en *gas*.

Het bestuur van FC Utrecht dacht er duidelijk anders over. Drie dagen na de wedstrijd, het was inmiddels bijna Pasen, gaf het blijkens een krantenbericht opdracht aan niet nader aangeduide 'juristen' om uit te zoeken of het resultaat van de verloren finale juridisch kon worden aangevochten. Hierbij had Utrecht een sterke troef in handen. De grensrechter die verzuimd had zijn vlag op te steken ten teken dat Wamberto buitenspel had gestaan, had zich daags na de wedstrijd in excuses uitgeput en had zelfs gesproken van een regelrechte blunder. Gezien het moment in de wedstrijd, echt nét voor tijd, was het causale verband ook gegeven. Indien het doelpunt was afgekeurd, had Utrecht de finale zeker gewonnen. Hoezeer ik ook met Ajax meeleeft, dit kan ik niet ontkennen.

Alle ingrediënten voor een succesvolle onrechtmatigedaadactie tegen de KNVB waren dus voorhanden. De schade berekende Utrecht alvast, voorzichtig, op 215.000 tot 250.000 euro, bestaande uit het verschil in premie van de winnaar en de verliezer en het missen van de wedstrijd om de Johan Cruijff Schaal, in augustus, ter opening van het nieuwe voetbalseizoen. Hierbij is nog afgezien van de misgelopen bonus van de eigen sponsor, die blijkbaar niet zo sportief was deze alsnog te geven, maar dit terzijde.

Je moet er niet aan denken dat deze actie gaat slagen. Er is hopelijk ook geen advocaat zo gek om zich hiervoor te lenen. Mocht de actie echter wel lukken, dan voorspel ik een grootse toekomst voor het vak Sport en Recht. Bijzondere leerstoelen, aparte afstudeerrichtingen en eigen secties op elk gerenommeerd kantoor liggen in het verschiep. Tijdens een beetje wedstrijd zijn namelijk met gemak een tiental dubieuze scheidsrechterlijke beslissingen aan te wijzen.

Op het moment dat ik dit schrijf, heeft Brazilië op het WK een zeer omstreden strafschop in de poulewedstrijd tegen Turkije gekregen en daardoor nipt gewonnen (2-1). Gezien de commerciële belangen is het zonder meer de moeite waard om een onafhankelijke rechter zijn oordeel te vragen. En wie had Maradona in 1986 niet voor het gerecht willen dagen nadat hij de bal *met zijn hand* in het Engelse doel had gefrommeld? Hoezeer hij echter ook een schurk was, het doelpunt telde omdat de scheidsrechter het had goedgekeurd. Jammer maar helaas voor de Engelsen. Koning Voetbal procedeert niet. ■

De nieuwe Vreemdelingenwet

Hoe zou de nieuwe Vreemdelingenwet¹ in de praktijk uitpakken, welke rol zou de Afdeling bestuursrecht-spraak van de Raad van State spelen en hoe het overgangsrecht uitwerken? Dit waren de belangrijkste vragen die in het eerste jaar van de nieuwe wet werden gesteld. Hier volgen de eerste antwoorden.²

Foto: Peter Hiltz, Hollandse Hoogte

Amsterdam Osdorp, 21 augustus 2001 AZC Asielzoekerscentrum stempeldag; in de rij wachten bij vreemdelingenpolitievreemdelingendienst

– ruim een jaar later

mr. M.M. van Asperen

advocaat te Den Haag³

Het eerste jaar van de nieuwe wet viel samen met een flinke daling van het aantal asielzoekers dat een aanvraag om toelating indiende.⁴ De Staatssecretaris van Justitie wijt deze daling niet zozeer aan de nieuwe Vreemdelingenwet als wel aan het hoge percentage zaken dat in een aanmeldcentrum(ac)-procedure (binnen 48 uur) is afgedaan. Over de laatste vier maanden van 2001 bedroeg dat percentage gemiddeld 22.⁵ De gedachte van de staatssecretaris hierbij is vermoedelijk dat Nederland voor een aantal asielzoekers niet interessant is als een aanvraag binnen (zeer) korte tijd wordt afgewezen en geen opvang wordt geboden.

Vertraging

De behandeling van ac-zaken en zaken van vreemdelingen die in bewaring zijn gesteld, heeft een groot beslag gelegd op de capaciteit van de vreemdelingenkamers van de Haagse rechtbank. Daardoor heeft de behandeling van de bestaande voorraden zaken vertraging opgelopen. In 2001 is de instroom van zaken bij de vreemdelingenkamers veel hoger geweest dan de prognose: 71.000 in plaats van de verwachte 58.500. Deze stijging houdt vooral verband met het aantal bewaringszaken (16.500 ten opzichte van een prognose van 9.400 zaken).⁶ De toename van het aantal door de rechtbank te behandelen bewaringszaken is veroorzaakt door de invoering van de zogenoemde tiendagtoets in de nieuwe wet. Als een vreemdeling in bewaring wordt gesteld, stelt de minister de rechtbank daarvan uiterlijk op de derde dag in kennis (tenzij de vreemdeling zelf voor die tijd beroep

tegen de maatregel heeft ingesteld).⁷ Vervolgens moet het onderzoek ter zitting, waarvoor de vreemdeling wordt opgeroepen, uiterlijk op de zevende dag na ontvangst van de kennisgeving (of het beroep) plaatsvinden.⁸ Onder de oude wet behoeft de minister eerst nadat de vreemdeling vier weken in bewaring had doorgebracht een dergelijke kennisgeving te doen uitgaan.⁹ Uiteraard kon de vreemdeling zelf wel eerder beroep instellen. Vervolgens gold een termijn van twee weken voor het horen ter zitting.¹⁰ De Staatssecretaris van Justitie heeft het door de nieuwe termijnen ontstane probleem onderkend, maar is vooralsnog niet van plan de regelgeving op dit punt te wijzigen.¹¹

In verband met de introductie van de voornemenprocedure en het hoger beroep werd het Besluit vergoedingen rechtsbijstand 2000 gewijzigd.¹² De vergoeding voor het voornemen, het beroep en het hoger beroep (inclusief de voorlopige voorziening) wordt gebaseerd op respectievelijk 7, 8 en 7,5 punten.

Hybride hoger beroep

Onder de Vw 2000 is de Afdeling bestuursrechtspraak appèlrechter in vreemdelingenzaken geworden. Algemeen werd verwacht dat met de invoering van het hoger beroep de Afdeling vanaf het begin een duidelijk stempel zou drukken op de rechtspraak in vreemdelingenzaken. Die verwachting is ook uitgekomen. De uitspraken van de Afdeling waren – het is onvermijdelijk – niet altijd tot ieders genoegen. Dagblad *Trouw* kopte in december 2001: ‘Genadeloos in hoger beroep’ en ‘Asieladvocaten verbijsterd over de Raad van State’.¹³ Na de eerste opwindings is het wellicht goed met enige nuchterheid naar die rechtspraak te kijken en daarbij het toetsingskader in het oog te houden.

In het bestuursrecht in het algemeen is er discussie over de functie van het hoger beroep. In het kader van de tweede evaluatie van de Awb is in opdracht van het ministerie van Justitie onder meer een evaluatieonderzoek uitgevoerd naar het bestuursrechtelijk hoger beroep.¹⁴ De Commissie Evaluatie Awb II onder voorzitterschap van mr. P.J. Boukema (verder: de Commissie) heeft vervolgens verslag uitgebracht aan de voor de Awb verantwoordelijke bewindslieden. Dat verslag draagt mede het karakter van een advies.

In het verslag van de Commissie van 13 december 2001¹⁵ worden in hoofdstuk 3 de drie bekende functies van het hoger beroep als volgt weergegeven:

- een mogelijkheid voor partijen om in eerste aanleg gemaakte fouten te herstellen (de ‘herkansingsfunctie’);
- een zekere (kwaliteits)controle op het werk van de rechter in eerste aanleg;
- het bevorderen van de rechtseenheid en de rechtsontwikkeling.

In het bestuursrecht moet het hoger beroep bij gebreke van cassatie in elk geval de rechtseenheid en de rechtsontwikkeling bevorderen. De onderzoekers hebben geconstateerd dat er tussen de hiervoor gegeven functies een zekere spanning kan bestaan. Een citaat: ‘Als de nadruk wordt gelegd op de herkansingsfunctie, pleit dit voor een ruimhartig beleid bij het toelaten van nieuwe gronden en argumenten in hoger beroep. Benadrukt men daarentegen de controlefunctie, dan richt de aandacht van de appèlrechter zich op de uitspraak in eerste aanleg, en ligt het minder voor de hand dat in hoger beroep ook nog wordt gedebatteerd over gezichtspunten waarmee de eerste rechter geen rekening kon houden, omdat zij in eerste aanleg niet zijn aangevoerd. Iets soortgelijks geldt voor de rechtseenheidsfunctie: deze komt beter tot haar recht als men de omvang van het geschil in hoger beroep beperkt, omdat het aantal geschilpunten dan afneemt en het accent meer komt te liggen op rechtsvragen.’

De druk op de rechtbank is veroorzaakt door de invoering van de tiendagtoets

De onderzoekers hebben gewezen op de verschillen tussen de Centrale Raad van Beroep en de Afdeling bestuursrechtspraak. De Centrale Raad stelt de herkansingsfunctie voorop en is dientengevolge ruimhartig in het toelaten van nieuwe gronden en argumenten in hoger beroep. Als object van het geschil wordt soms de uitspraak in eerste aanleg, soms het bestreden besluit genomen. De Afdeling bestuursrechtspraak stelt de controle- en rechtseenheidsfunctie voorop. De Afdeling is bijgevolg restrictiever als het gaat om nieuwe gronden of ingrijpende nieuwe argumenten. De benadering van de Centrale Raad betekent, aldus de onderzoekers, een informele procesgang en materiële waarheidsvinding. Proceseconomie en tijdige geschilbeslechting scoren minder hoog. De benadering van de Afdeling maakt een efficiënte afdoening van hoger beroepen mogelijk, partijen moeten in eerste aanleg al hun kaarten op tafel leggen.

De Commissie meent, met de onderzoekers, dat de uitspraak van de eerste rechter het object van het geding in hoger beroep moet zijn. De omvang van het geding in hoger beroep kan dus niet ruimer zijn dan het geding in eerste aanleg. De Commissie bepleit, wederom in navolging van de onderzoekers, een gedifferentieerd stelsel waarin de ruimte voor het in hoger beroep inbrengen van nieuwe gronden en argumenten kan variëren met de aard van het geschil.

Bezien tegen deze achtergrond heeft de wetgever in het vreemdelingenrecht een wat hybride vorm van hoger beroep tot stand gebracht. Het is een combinatie van het bestuursrechtelijk trechtermodel dat de Afdeling als hiervoor beschreven in bestuursrechtelijke zaken in het algemeen hanteert, een civielrechtelijk grievenstelsel en een cassatieachtige wijze van afdoen van de grieven als zij niet tot vernietiging van de aangevallen uitspraak (kunnen) leiden. Bij dit alles is een niet onbelangrijke bepaling het derde lid van artikel 85 Vw 2000 dat artikel 6:6 Awb – de mogelijkheid van herstel van verzuimen – niet van toepassing verklaart in hoger beroep. Hoewel het regeerakkoord zowel de rechtseenheid als de rechtsbescherming als gronden voor de

invoering van 'een vorm van' hoger beroep had genoemd, is duidelijk dat de wetgever uiterst beducht is geweest voor verlenging en vertraging van procedures en een groot belang heeft gehecht aan een tijdige en efficiënte afdoening van zaken.

Formele struikelblokken

Het hiervoor beschreven stelsel heeft geleid tot een groot aantal uitspraken waarin het hoger beroep (kennelijk) niet-ontvankelijk

het desbetreffende vereiste is voldaan. Dat de Afdeling dit vereiste strikt uitlegt, blijkt uit haar uitspraak van 8 januari 2002²¹ in een zaak waarin een verklaring van de advocaat betrekking had op de ondertekening van het hogerberoepschrift en niet op het instellen van het hoger beroep: niet-ontvankelijk. Formele ontvankelijkheidsvereisten, zo overweegt de Afdeling in deze uitspraak, vergen naar hun aard een uniforme en strikte toepassing, opdat geen afbreuk wordt gedaan

De bijzondere vorm van hoger beroep leidde tot veel uitspraken waarin het hoger beroep sneuvelde op louter formele aspecten

dan wel (kennelijk) ongegrond is verklaard vanwege louter formele aspecten.

Als niet wordt voldaan aan een van de eisen die in artikel 6:5 Awb aan een beroepschrift worden gesteld, volgt – onmiddellijk – niet-ontvankelijkheid.¹⁶ Ook voor vereisten die specifiek in vreemdelingenzaken gelden, is herstel van verzuim niet mogelijk: als het hogerberoepschrift geen grieven tegen de bestreden uitspraak bevat, is gelet op artikel 85 Vw 2000 niet-ontvankelijkheid onvermijdelijk¹⁷. Incidenteel hoger beroep, na afloop van de beroepstermijn, is niet mogelijk.¹⁸

Was het voorgaande een kwestie van wenen, maar nog wel te verwachten, een verraderlijker vereiste bleek te liggen in artikel 70 lid 1 Vw 2000. De Afdeling leest in de bepaling dat het (hoger) beroep moet worden ingesteld door de vreemdeling in persoon, zijn wettelijk vertegenwoordiger, zijn bijzonder gemachtigde of een advocaat, indien deze verklaart daartoe bepaaldelijk te zijn gevolmachtigd, eveneens een vereiste voor het in behandeling nemen van het hoger beroep.¹⁹ Ook hier geldt daarom dat deze verklaring onmiddellijk in het hoger beroepschrift moet zijn opgenomen, op straffe van niet-ontvankelijkheid. Zij heeft hiervoor in haar uitspraak van 17 augustus 2001²⁰ echter een 'gewenningsperiode' afgekondigd tot 1 november 2001. Hoger beroepen van die datum of daarna zullen niet-ontvankelijk worden verklaard indien niet aan

aan de gelijkheid wat betreft de toegang tot de appèlrechter.

Ook voor de inhoud van de grieven heeft de Afdeling een aantal duidelijke lijnen getrokken.

De grieven dienen concreet gemotiveerd te zijn en toegesneden op de aangevallen overwegingen of onderdelen:

'Met de invoering van het grievenstelsel heeft de wetgever aldus uitdrukkelijk beoogd het geschil af te bakenen tot die onderdelen van de uitspraak, waarmee appellant zich niet kan verenigen. (...) In het hogerberoepschrift heeft appellant onder III aangevoerd dat de rechtbank het beroep ten onrechte gegrond heeft verklaard. Hiermee wenst appellant het geschil – naar eigen zeggen – in volle omvang aan de Afdeling voor te leggen. Dit past echter niet in het voormelde grievenstelsel. Het aldus aangevoerde is mitsdien geen grief in de zin van artikel 85 van de Vw 2000 en kan reeds om die reden niet leiden tot vernietiging van de aangevallen uitspraak.'²²

Het kader van de grieven wordt gevormd door de beoordeling van de rechtbank van de bestreden beschikking: 'Uit deze bepaling (art. 85 Vw 2000, MvA) volgt dat de grieven in hoger beroep moeten blijven binnen de beoordeling van het bestreden besluit die de rechtbank, gelet op de daartegen voor haar aangevoerde gronden en de door haar te verrichten ambtshalve toetsing behoorde te geven.'²³

De grieven moeten voorts meer inhouden dan louter een herhaling van hetgeen in beroep is aangevoerd:

‘Het hogerberoepschrift bevat uitsluitend een herhaling van in beroep naar voren gebrachte standpunten, waarop de rechtbank heeft beslist. Mitsdien is geen sprake van grieven in de zin van voormeld artikel 85, tweede lid, van de Vw 2000. Daarom is niet voldaan aan het bepaalde in het eerste lid van dat artikel.’²⁴

Ook een zelf ontworpen toetsingskader voor de afdoening van ac-aanvragen vindt geen genade. Veelvuldig hanteerden presidenten de overweging dat een aanvraag slechts voor behandeling in het ac in aanmerking kwam, indien in redelijkheid buiten twijfel was dat bij terugzending van de vreemdeling naar het land van herkomst geen gevaar voor vervolging c.q. voor schending van artikel 3 EVRM bestond, deels het oude Mosa-criterium.²⁶ De

Staatssecretaris van Justitie en dat dit gevolgen heeft voor de omvang van de rechterlijke toetsing. In maatgevende uitspraken over het beleid voor respectievelijk Iraakse²⁹ en Somalische³⁰ zaken, treffen we (vrijwel) identieke overwegingen aan:

‘De tekst van artikel 29, eerste lid, aanhef en onder d van de Vw 2000 stelt buiten twijfel dat de vraag of een asielzoeker op die grond voor toelating in aanmerking komt, moet worden beantwoord aan de hand van een beoordeling van de algemene situatie in het land van herkomst. Terzake daarvan komt de staatssecretaris een ruime beoordelingsmarge toe, waarvan de aanwending de toetsing in rechte slechts dan niet kan doorstaan, indien de staatssecretaris bij afweging van alle daarvoor in aanmerking komende belangen en gegeven de feitelijke grondslag ervan, niet in redelijkheid tot een bepaalde beoordeling heeft kunnen komen.’

Het beleid van de staatssecretaris kan de toetsing in rechte doorstaan, tenzij ‘het niet zou berusten op genoegzaam onderzoek naar de algemene situatie in Noord-Irak (respectievelijk het noorden van Somalië) of op grond van de beschikbare informatie moet worden geoordeeld dat de staatssecretaris zich niet in redelijkheid op het standpunt heeft kunnen stellen dat terugkeer naar, dan wel verblijf in, Noord-Irak (het noorden van Somalië) niet van bijzondere hardheid is in verband met de algemene situatie aldaar’.³¹

Beoordelingsvrijheid komt de staatssecretaris eveneens toe als het gaat om de c-grond van artikel 29 Vw 2000 (kort gezegd: de klemmende redenen van humanitaire aard), zo besliste de Afdeling in haar uitspraak van 13 december 2001.³² In deze uitspraak wijst de Afdeling ook op de door de rechtbank (of, zoals in deze zaak, de president) te hanteren toetsingsvolgorde. De rechterlijke toetsing moet aansluiten op de wijze van besluitvorming door de staatssecretaris en die is dat eerst wordt beoordeeld of een asielzoeker in aanmerking komt voor een verblijfsvergunning op respectievelijk de a-, b-, dan wel c-grond alvorens toe wordt gekomen aan toetsing aan de d-grond. De president had in de desbetreffende zaak in

Den Haag, 21 november 2000. Een groep witte illegalen demonstreert op het Plein, terwijl de Eerste Kamer stemt over de Vreemdelingenwet

Niet alleen gemachtigden, ook de rechtbank is inmiddels gewezen op een aantal aspecten dat ik hier eenvoudigheidshalve maar onder de formele aspecten schaar.

In diverse uitspraken wijst de Afdeling erop dat de rechtbank heeft verzuimd te voldoen aan artikel 8:77, tweede lid, Awb. Op grond van dit artikellid moet, indien de uitspraak strekt tot gegrondverklaring van het beroep, in de uitspraak worden vermeld welke geschreven of ongeschreven rechtsregel of welk algemeen rechtsbeginsel geschonden wordt geoordeeld.²⁵

Afdeling wijst erop dat het er bij de toetsing in dit soort zaken om gaat of het desbetreffende besluit binnen 48 uur op zorgvuldige wijze is genomen. Dit mondt, aldus de Afdeling, uit in een beoordeling van het naar de gedane aanvragen verrichte onderzoek en de motivering van de afwijzing.²⁷

Omvang rechterlijke toetsing

Wat betreft het landgebonden asielbeleid, ook wel het categoriale beschermingsbeleid genoemd²⁸, heeft de Afdeling duidelijk gemaakt dat de verantwoordelijkheid voor dit beleid op grond van de wet ligt bij de

het midden gelaten of sprake was van vluchtelingenstatus (de a-grond) dan wel schending van artikel 3 EVRM (de b-grond) en geoordeeld dat onvoldoende was gemotiveerd waarom de vreemdeling niet in aanmerking kwam voor een verblijfsvergunning op de c-grond.

De ambtsberichten van de minister van Buitenlandse Zaken spelen in asielprocedures vaak een cruciale rol, zowel waar het gaat om de individuele beoordeling van een zaak als om het landgebonden asielbeleid. In een uitspraak in een Sri Lankaanse zaak³³ heeft de Afdeling aan de betekenis van deze ambtsberichten een algemene overweging gewijd, die in latere uitspraken, waaronder de hiervoor aangehaalde uitspraken over het asielbeleid inzake Irak en Somalië, terugkeert:

‘dat een ambtsbericht van de minister van Buitenlandse Zaken omtrent de situatie in een land kan worden aangemerkt als een deskundigenadvies aan de staatssecretaris

ten behoeve van de uitoefening van diens bevoegdheden. Daartoe dient het ambtsbericht op een onpartijdige, objectieve en inzichtelijke wijze informatie te verschaffen, onder aanduiding – voorzover mogelijk en verantwoord – van de bronnen, waaraan deze is ontleend. Indien aan deze eisen is voldaan, mag de staatssecretaris bij de besluitvorming op asielaanvragen van de juistheid van die informatie uitgaan, tenzij concrete aanknopingspunten bestaan voor twijfel aan de juistheid of volledigheid ervan. In dat geval zal de staatssecretaris het ambtsbericht niet dan na het instellen van nader onderzoek terzake en bevestiging van

de desbetreffende informatie aan zijn besluit ten grondslag mogen leggen’ (r.o. 2.3.4).

De al bekende vaste rechtspraak van de Afdeling in andere bestuursrechtelijke zaken over een herhaalde aanvraag (art. 4:6 Awb), wordt in asielzaken door de Afdeling voortgezet.³⁴ Het door de Centrale Raad van Beroep wel gehanteerde criterium van evidente onjuistheid van het eerdere besluit heeft de Afdeling nog eens uitdrukkelijk verworpen.³⁵ Kritische geluiden naar aanleiding van deze lijn zijn er van diverse kanten.

Als de verklaring van de advocaat betrekking heeft op de ondertekening van het hogerberoepschrift en niet op het instellen van het hoger beroep: niet-ontvankelijk

Foto: Martin Roemers/ Hollandse Hoogte

Medewerkster van de vreemdelingendienst in Aanmeldcentrum Schiphol doorzoekt de bagage van een Sri-Lankaanse asielzoeker die net gearriveerd is

Vermeulen³⁶ en Olivier³⁷ menen dat de Afdeling hier het beleid van de staatssecretaris over het hoofd ziet of miskent. Zij wijzen erop dat de staatssecretaris in de Vreemdelingen-circulaire de mogelijkheid heeft gegeven om van toepassing van artikel 4:6 Awb af te zien indien de eerdere beschikking 'onmiskendbaar onjuist' was. Het komt mij voor dat (ook) hier het onderscheid in het oog moet worden gehouden tussen de taak (en de vrijheid) van het bestuursorgaan en de taak van de rechter. Een instructie aan ambtenaren om in voorkomend geval terug te komen van onmiskendbaar onjuiste beschikkingen is

De rechtbank is er nog niet aan gewend dat zij niet meer soeverein oordeelt in vreemdelingenzaken

naar men mag hopen een instructie die – al dan niet extern bekendgemaakt – bij de meeste bestuursorganen wel zal gelden.³⁸ Het is vervolgens echter de vraag wat de taak van de rechter is die moet oordelen over een beslissing op een tweede aanvraag, gegeven dat (i) een eerdere beslissing van hetzelfde bestuursorgaan formele rechtskracht heeft en (ii) het bestuursorgaan (klaarblijkelijk) niet is teruggekomen van dat eerdere besluit. Die taak is volgens de Afdeling – kort gezegd – de toetsing van eventuele nova.

Vermeulen³⁹ en Spijkerboer⁴⁰ wijzen erop dat een (strikte) toepassing van artikel 4:6 Awb in strijd zou kunnen komen met de verplichting uit hoofde van het Vluchtelingenverdrag en het EVRM. Hierbij wijzen zij (onder meer) op het arrest van het EHRM in de zaak Bahaddar.⁴¹ In die zaak ging het om niet-ontvankelijkheid van een beroep wegens het niet tijdig indienen van de gronden. Het Hof overwoog dat '(..) even in cases of expulsion to a country where there is an alleged risk of ill-treatment contrary to Article 3, the formal requirements and time-limits laid down in domestic law should normally be complied

with, such rules being designed to enable the national jurisdictions to discharge their case-load in an orderly manner. Whether there are special circumstances which absolve an applicant from the obligation to comply with such rules will depend on the facts of each case.'

Vervolgens wees het Hof op de spanning tussen de moeilijkheid van het verkrijgen van bewijs in het land van herkomst enerzijds en korte termijnen anderzijds. De Afdeling heeft in haar uitspraak van 5 maart 2002⁴² met een expliciete verwijzing naar het arrest overwogen:

'Zelfs indien sprake is van gedwongen

terugkeer naar een land waar, naar gesteld, een risico bestaat op een met artikel 3 van het EVRM strijdige behandeling of bestraffing, moet in de regel worden voldaan aan de in het nationale recht neergelegde procedureregels, welke ertoe strekken de nationale autoriteiten in staat te stellen aanvragen om een verblijfsvergunning op een ordelijke wijze af te doen. Slechts onder bijzondere, op de individuele zaak betrekking hebbende, feiten en omstandigheden kan noodzaak bestaan om deze regels niet tegen te werpen (...).'

Als bekend heeft de Vw 2000 in asielzaken de ex nunc-toetsing in beroep geïntroduceerd.⁴³ De Afdeling leidt uit de parlementaire geschiedenis af dat de vraag of sprake is van feiten en omstandigheden als bedoeld in artikel 83, eerste lid, Vw 2000, dient te worden beantwoord aan de hand van dezelfde criteria als die welke gelden bij toepassing van artikel 4:6 lid 1 Awb.⁴⁴

Verondersteld mag echter worden dat nieuw recht niettemin in de beoordeling ex artikel 83 Vw 2000 wordt betrokken, hoewel dat geen nieuw feit of nieuwe omstandigheid is als bedoeld in artikel 4:6 Awb.⁴⁵

In de rechtspraak van de Haagse vreemdelingenkamer kwam het met enige regelmaat voor dat de rechtbank aanleiding vond het besluit te vernietigen, maar de rechtsgevolgen in stand liet met toepassing van artikel 8:72, derde lid, Awb. Evenals in andere bestuursrechtelijke zaken heeft de Afdeling ook in enkele vreemdelingenzaken geoordeeld dat voor toepassing van die bepaling in beginsel slechts plaats is, indien na de vernietiging van het bestreden besluit nog slechts één besluit rechtens mogelijk is.⁴⁶ Over de taak van de rechtbank indien zij meent dat de in een besluit gegeven motivering de afwijzing van de aanvraag niet kan dragen, had de Afdeling zich al eerder uitgelaten in haar uitspraak van 28 juni 2001,⁴⁷ waarin zij ook ingaat op het derde en vierde lid van artikel 8:72 Awb. In een uitspraak van 19 september 2001⁴⁸ besliste de Afdeling dat de president in een zaak waarin het ging om de weigering van opvang, de rechtsgevolgen terecht in stand had gelaten. In die uitspraak overwoog zij dat de rechter van deze bevoegdheid in beginsel alleen gebruik mag maken indien na vernietiging materieel geen ander besluit mogelijk is dan het vernietigde. De woorden 'rechtens' en 'materieel' lijken niet dezelfde lading te dekken. In een uitspraak van 6 november 2001⁴⁹ formuleerde de Afdeling geen algemeen criterium, maar besliste zij dat de rechtbank ten onrechte de rechtsgevolgen in stand had gelaten 'nu niet zonder meer vaststaat, welk gewicht aan de lijst (lijst met vertrektijden van schepen, MvA) moet worden gehecht. Daarover dient de staatssecretaris zich uit te laten.' Waar in de praktijk precies de grenzen liggen voor instandhouding van de rechtsgevolgen in – in het bijzonder – asielzaken, is nog niet duidelijk. Laatstgenoemde uitspraak lijkt de mogelijkheid voor toepassing van het derde lid open te laten, indien namens de staatssecretaris in het verweerschrift alsnog een duidelijk standpunt wordt ingenomen.⁵⁰

Aandacht trok ook de uitspraak van de Afdeling van 28 september 2001.⁵¹ Naast een aantal aspecten van de uitspraak dat hier onbesproken moet blijven, viel in deze uitspraak op de overweging dat er 'voorts

geen grond [is] voor het oordeel dat de staatssecretaris zich niet in redelijkheid op het standpunt heeft kunnen stellen dat de vreemdelingen niet aannemelijk hebben gemaakt dat zij gegronde vrees voor vervolging hebben'. Opmerkelijk is hier dat de Afdeling een (zekere) marginale rechterlijke toetsing ten aanzien van vluchtelingen aanneemt, waar in de rechtspraak tot op heden algemeen werd aangenomen dat de vraag of een asielzoeker vluchteling is door de rechtbank vol kan en moet worden getoetst. Deze overweging lijkt niet specifiek te zien op de toetsing in hoger beroep, maar een meer algemene gelding te hebben. Deze zekere afstandelijkheid van de toetsing heeft, als ik het goed zie, betrekking op de beoordeling door de Staatssecretaris van Justitie van de door de vreemdeling aangevoerde feiten en omstandigheden en de vraag of deze zijn beroep op vluchtelingenschap kunnen dragen. Wat deze wijze van formuleren voor de rechterlijke toetsing feitelijk zal betekenen, zullen toekomstige uitspraken moeten leren.

Een zaak die de gemoederen in politiek Den Haag kort maar hevig bezighield,⁵² was die van de vrijgelaten vermeende Algerijnse terrorist uit Rotterdam. Ook hier speelt de rechtspraak van de Afdeling over de omvang van de toetsing een rol. In een spraakmakende uitspraak van 28 juli 2001⁵³ had de Afdeling een halt toegevoerd aan de tot dan toe vaste rechtspraak van de Haagse vreemdelingenkamer om de toetsing van de rechtmatigheid van de vreemdelingenbewaring mede te laten afhangen van een min of meer marginale toetsing van 'het strafrechtelijk voortraject', dat wil zeggen de strafrechtelijke staandehouding dan wel ophouding. Het was, aldus de Afdeling, niet aan de rechter in vreemdelingenzaken om te oordelen over de aanwending van andere dan bij of krachtens de Vw 2000 toegekende bevoegdheden. In de zaak van de Algerijn meende de rechtbank echter dat dit uitgangspunt uitzondering kon lijden 'indien in het strafrechtelijke voortraject sprake was van een dusdanige inbreuk op de rechtsorde dat een behoorlijk handelend bestuursorgaan de daarop volgende maatregel niet had kunnen toepassen zonder in strijd te komen

met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur'.⁵⁴ De IND had ook na schorsing voor dat doel door de rechtbank, niet de gevraagde stukken overgelegd, terwijl de vreemdeling had verklaard niet voor een rechter-commissaris te zijn geleid. De rechtbank hield het er daarom voor dat geen rechtmatigheidstoets had plaatsgevonden en constateerde strijd met artikel 5 EVRM omdat de vreemdeling niet onverwijld voor een rechter was geleid. Zij beval opheffing van de bewaring. In het door de Staatssecretaris van Justitie ingestelde hoger beroep tegen deze uitspraak bevestigde de Afdeling haar eerdere uitspraak. Het hoger beroep werd gegrond en het beroep bij de rechtbank alsnog ongegrond verklaard.⁵⁵ In een hoofdredactioneel commentaar in een van de landelijke dagbladen werd zurig opgemerkt dat de vreemdeling natuurlijk al wel 'foetsie' was.⁵⁶ Over de toetsing van het strafrechtelijk voortraject is het laatste woord voor velen nog niet gesproken. Dat zal vermoedelijk uit Straatsburg moeten komen.

Overigens hield de Afdeling de staatssecretaris korte tijd later wel voor dat een en ander niet betekende dat niet behoefde te worden voldaan aan een verzoek van de rechtbank om informatie over het voortraject. Tot opheffing van de bewaring kon dat echter niet leiden.⁵⁷

Het overgangsrecht

Kort samengevat hadden de vragen die in asielzaken in het kader van het overgangsrecht rezen in hoofdzaak betrekking op een drietal situaties: (i) de beslissing op bezwaar

dateerde van voor 1 april 2001, (ii) de beslissing op bezwaar dateerde van na 1 april 2001 en (iii) de aanvraag dateerde van voor 1 april 2001, maar de – voor beroep vatbare – beslissing was van na die datum. In alledrie de gevallen was er daarbij de tweedeling tussen zaken waarin aan de vreemdeling wel en zaken waarin aan de vreemdeling geen verblijfsvergunning was verleend. In zaken waarin wel een vergunning was verleend betrof dat veelal een (oude) voorwaardelijke vergunning tot verblijf, thans een verblijfsvergunning op de d-grond.

Een enigszins volledig overzicht van de variatie in uitspraken van de diverse vreemdelingenkamers zou een afzonderlijk artikel vergen. Het toont nog eens aan dat de rechtseenheidsvoorziening in vreemdelingenzaken onontbeerlijk is. Een uitspraak van wat men noemde een 'interlokale meer-voudige kamer'⁵⁸ had bij partijen en zittingsplaatsen onvoldoende gezag om aan de discussies een einde te maken. Hoewel appèl uitsluitend openstaat voor nieuwe zaken, krijgt de Afdeling toch te maken met rechtsvragen waarvan de beantwoording invloed heeft op overgangsrechtelijke kwesties in zaken waarin geen hoger beroep openstaat. In dat verband trokken twee uitspraken de aandacht.

In de eerste, van 5 maart 2002⁵⁹ maakte de Afdeling een einde aan een drietal geschilpunten. In de eerste plaats werd wat men wel noemt de 'fictieve' redenering verworpen. De redenering van een vreemdeling was in zo'n geval dat, indien tijdig op zijn

aanvraag zou zijn beslist, zijn oude verblijfs-titel op 1 april 2001 zou zijn aangemerkt als een verblijfsvergunning asiël voor onbepaalde tijd, terwijl hij, omdat eerst na 1 april 2001 is beslist, thans 'slechts' beschikt over een verblijfsvergunning asiël voor bepaalde tijd. Een verblijfsvergunning asiël voor onbepaalde tijd kan, zo besliste de Afdeling, echter slechts worden verleend op de in artikel 34 Vw 2000 genoemde grond. De Vw 2000 heeft verder, behoudens de in specifieke bepalingen neergelegde gevallen, onmiddellijke werking. Artikel 3.103 Vb (eerbiedigende werking in reguliere zaken) doet daaraan niet af. Voorts kan de ingangsdatum van een 'nieuwe' verblijfsvergunning gelegen zijn vóór 1 april 2001. De Afdeling wijst er ten slotte nog eens op dat de rechter de wet in formele zin niet kan toetsen aan ongeschreven rechtsbeginselen.

De uitspraak van 28 maart 2002⁶⁰ gaat over het belang bij doorprocederen als de vreemdeling al over een verblijfsvergunning (op de d-grond) beschikt. In deze zaak had de vreemdeling volgens de Afdeling niet kun-

nen aangeven welke aanvullende of sterkere aanspraken hem zouden toekomen, indien hem een verblijfsvergunning op een andere grond dan de d-grond zou zijn verleend. De Afdeling sluit overigens niet geheel uit dat een dergelijk belang in voorkomend geval wel kan bestaan. Het belang lag in elk geval niet waar veel vreemdelingenkamers het wel zagen, namelijk in de – gestelde – formele rechtskracht van het in de beschikking besloten liggende oordeel dat de vreemdeling niet in aanmerking komt voor een verblijfsvergunning op één van de andere gronden van art. 29 Vw 2000. Hoewel deze uitspraak betrekking heeft op een beschikking van na 1 april 2001, zal de uitspraak vermoedelijk ook gevolgen hebben voor overgangsrechtelijke situaties.

Niet meer soeverein

Het is duidelijk dat de nieuwe wet en de rechtspraak van de Afdeling bestuursrecht-spraak van de Raad van State flinke golfslag hebben veroorzaakt in de toch al niet kalme vijver van het vreemdelingenrecht. Niet in alle gevallen lijkt de rechtbank al helemaal

gewend te zijn aan het idee dat zij niet meer soeverein oordeelt in vreemdelingenzaken. Zo deelde nog niet zo lang geleden de voorzitter van een meervoudige kamer partijen aan het begin van een zitting mee dat de zaak meervoudig werd behandeld om te bezien of de desbetreffende zittingsplaats de rechtspraak van de Afdeling zou volgen. In een andere zaak was het de voorzieningen-rechter wel duidelijk dat hij die rechtspraak zou volgen, maar ging dat blijkbaar niet helemaal van harte: 'Met de gemachtigde van verzoeker is de rechter van oordeel dat de informatie over de positie van de Ashraf in Puntland en Somaliland mager is. Maar een deel van de juridische werkelijkheid is de uitspraak van de Afdeling Bestuursrecht-spraak van de Raad van State van 14 januari 2000. (...) Gezien de uitspraak van de Afdeling (...) is er geen ruimte om thans, op basis van de informatie die voorhanden is, anders te oordelen dan dat het beleid zoals dat door verweerder wordt gevoerd ten aanzien van minderheden (...) niet kennelijk onredelijk is.'⁶¹

Noten

- 1 De Vw 2000 is op 1 april 2001 in werking getreden. Zie over de inhoud van de nieuwe wet *Advocatenblad* 2001, p. 409415.
- 2 In deze bijdrage zijn ontwikkelingen tot 1 mei 2002 betrokken.
- 3 Advocaat bij Pels Rijcken en Drooglever Fortuyn.
- 4 In 2000 was het aantal 43.895, in 2001 32.579, een daling van 26%, zie *TK* 2001-2002, 19 637 en 27 557, nr. 652, p. 8. De daling heeft zich in 2002 voortgezet, zie *TK* 2001-2002, 19 637 en 22 557, nr. 664.
- 5 *TK* 2001-2002, 19 637 en 27 557, nr. 652, p. 10.
- 6 *TK* 2001-2002, 19 637 en 27 557, nr. 652, p. 37.
- 7 Art. 95, eerste lid, Vw 2000.
- 8 Art. 94, tweede lid, Vw 2000.
- 9 Art. 86 Vb jo. 18b lid 3 en 4 Vw 1965.
- 10 Art. 34a, tweede lid, Vw 1965.
- 11 *TK* 2001-2002, 27 557, nr. 13, p. 4. Zie ook de brief van de staatssecretaris van 18 maart 2002 aan de Voorzitter van de Tweede Kamer, *TK* 2001-2002, 27 557, nr. 12.
- 12 *Sib*. 2000, 150.
- 13 *Trouw* 19 december 2001, pp. 3 en 13.
- 14 Het hoger beroep in vreemdelingenzaken is overigens niet in het evaluatieonderzoek betrokken. De resultaten van de verschillende evaluatieonderzoeken zijn uitgegeven bij Boom.
- 15 Het verslag is te vinden onder www.justitie.nl, onder justiethema's, Algemene wet bestuursrecht, diversens.
- 16 Zie bijvoorbeeld ABRs 14 augustus 2001, *JV* 2001, 262 en ABRs 16 augustus 2001, *JV* 2001, 264.
- 17 ABRs 5 september 2001, 200104298 (niet gepubliceerd).
- 18 ABRs 15 november 2001, *JV* 2002, S25 en ABRs 25 maart 2002, 200201046 (niet gepubliceerd).

- 19 Op deze uitleg valt wel wat af te dingen, zie G.M.H. Hoogvliet, Hoger beroep bij de Raad van State 'De nuchterheid weergekeerd' in *Migrantenrecht* 2002, nr. 2, p. 50.
- 20 AB 2001, 300; JB 2001, 269 en *JV* 2001, 263.
- 21 *JV* 2002, 47.
- 22 ABRs 11 september 2001, *JV* 2001, 306, r.o. 2.1.1 en 2.1.2.
- 23 ABRs 2 augustus 2001, *JV* 2001, 257, r.o. 2.3.1, vergelijk ook ABRs 6 juli 2001, *JV* 2001, 238, r.o. 2.5.2.
- 24 ABRs 6 juli 2001, *JV* 2001, 240, r.o. 2.2; in gelijke zin ABRs 17 augustus 2001, *JV* 2001, 263, r.o. 2.2.3.
- 25 Zie bijvoorbeeld ABRs 10 december 2001, 200105446 (niet gepubliceerd) en ABRs 28 december 2001, *JV* 2002, 73, m.nt. TS, r.o. 2.5 e.v.
- 26 Zie HR 22 juni 1984, NJ 1985, 82.
- 27 Zie bijvoorbeeld ABRs 12 oktober 2001, *JV* 2001, 325, r.o. 2.2 en ABRs 8 november 2001, *JV* 2002, 12, r.o. 2.1.1.
- 28 De grondslag voor dit beleid is te vinden in art. 29, eerste lid, aanhef en onder d, Vw 2000, vergelijk art. 12b Vw 1965.
- 29 ABRs 8 november 2001, *JV* 2002, 12, r.o. 2.2.4.
- 30 ABRs 14 januari 2002, *JV* 2002, 76, r.o. 2.2.2.
- 31 R.o. 2.3 respectievelijk 2.2.5.
- 32 *JV* 2002, 13.
- 33 ABRs 12 oktober 2001, *JV* 2001, 325.
- 34 Zie bijvoorbeeld ABRs 8 oktober 2001, *JV* 2002, 168 en ABRs 11 januari 2002, *JV* 2002, 128.
- 35 ABRs 26 juli 2001, *JV* 2001, 255, r.o. 2.3.
- 36 Noot bij ABRs 5 september 2001, AB 2001, 382.
- 37 Noot bij Rb. Den Haag (Den Bosch) 24 juli 2001, *JV* 2001, 309. Deze uitspraak had overigens geen betrekking op een herhaalde aanvraag.

- 38 Deze instructie is overigens bij TBV 2002/3 van 18 februari 2002 uit de Vreemdelingencirculaire geschrapt.
- 39 Zie noot 35.
- 40 Noot bij ABRs 5 september 2001, *JV* 2001, 285.
- 41 EHRM 19 februari 1998, *JV* 1998, 45.
- 42 *JV* 2002, 125, m.nt. BPV.
- 43 Art. 83 Vw 2000.
- 44 Zie bijvoorbeeld ABRs 3 augustus 2001, *JV* 2001, 258 en een niet-gepubliceerde uitspraak van dezelfde datum met nr. 200103006911. Zie hierover ook G.M.H. Hoogvliet, De Awb en het vreemdelingenrecht, § 2.19.
- 45 Vergelijk PG Awb I, p. 246, linker kolom.
- 46 ABRs 31 augustus 2001, *JV* 2001, 282; ABRs 18 december 2001, *JV* 2002, 119.
- 47 *JV* 2001, 207.
- 48 *JV* 2002, 4.
- 49 AB 2002, 46, m.nt. Sew.
- 50 Zie hierover ook Hoogvliet, a.w., p. 96 e.v., in het bijzonder noot 177 en de aldaar besproken uitspraak van de ABRs van 1 mei 2000, JB 2000, 177.
- 51 *JV* 2002, 73, m.nt. TS.
- 52 Vergelijk het *NRC Handelsblad* van 11 oktober 2001.
- 53 *JV* 2001, 234, m.nt. PJAMB.
- 54 Rb. Den Haag (Haarlem) 4 oktober 2001, *JV* 2001, 330.
- 55 ABRs 25 oktober 2001, AB 2001, 384, m.nt. BBP en Sew; *JV* 2001, 329, m.nt. BPV.
- 56 *NRC Handelsblad* 12 oktober 2001.
- 57 ABRs 14 november 2001, *JV* 2002, 33.
- 58 Rb. Den Haag (IMK) 24 augustus 2001, *JV* 2001, 269.
- 59 *JV* 2002, 127, m.nt. BKO.
- 60 *JV* 2002, 153, m.nt. BKO.
- 61 Voorzittingsrechter Den Haag (Arnhem) 30 januari 2002, Awb 01/22034 (niet gepubliceerd).

Internationale Balie stapje dichterbij

Bij het Internationale Strafhof, dat dit jaar van start kan gaan, hoort een goed geregelde balie. Hoe moet een defence unit worden ingericht bij dit unieke gerecht, waar advocaten uit alle hoeken van de wereld zullen optreden? Een verslag van de besprekingen in het internationale Voorbereidingscomité, op 28 en 29 mei in Den Haag.

**Daniëlle Ball
en Marianne van der Kleij**
Medewerkers van het Bureau van de Orde,
medeorganisatoren van de bijeenkomst

De leden van het Voorbereidingscomité

Het Statuut van Rome, waarbij in 1998 het Internationale Strafhof (International Criminal Court – ICC) werd ingesteld, is in april 2002 door het zestigste land geratificeerd. Daarmee wordt voldaan aan het vereiste aantal ratificaties. Dit betekent dat het Internationale Strafhof per 1 juli 2002 officieel van start kan gaan. Naar verwachting zal het Hof echter op zijn vroegst in het voorjaar van 2003 operationeel worden.

Nu rechters en aanklagers internationaal worden georganiseerd, is het van groot belang ook ten behoeve van advocaten een goede *defence unit* in te richten.¹ Advocaten zullen zich dus moeten organiseren in een Internationale Balie (International Criminal Bar – ICB). Op eerdere internationale conferenties was hierover al overeenstemming bereikt. Op de laatste bijeenkomst op 6 en 7 december 2001 in Parijs werd een comité ingesteld, dat op 28 en 29 mei 2002 in Den Haag voorbereidend werk deed voor de oprichting van de ICB. De resultaten van deze conferentie zullen op 13, 14 en 15 juni 2002 worden gepresenteerd op het congres in Montreal, waar naar verwachting 400 vertegenwoordigers van 110 verschillende nationale balies en diverse organisaties aanwezig zullen zijn. In dat forum zal een zo breed mogelijke steun voor de oprichting van de ICB moeten worden verkregen.

Lidmaatschap

Het voorbereidend comité bestond uit 30 personen, afkomstig van verschillende nationale balies, universiteiten en diverse organisaties uit 22 verschillende landen. Een kern van 6 personen had de te bespreken onderwerpen uitvoerig voorbereid.

Namens de Nederlandse Orde van Advocaten had waarnemend deken Jeroen Brouwer zitting in deze kerngroep. De Haagse advocaat Jan Sjöcrona fungeerde als dagvoorzitter. Naast de leden van het comité waren er nog veertien toehoorders aanwezig, allen zeer nauw betrokken bij de oprichting van de ICC. De bijeenkomst vond plaats in de sfeervolle Japanse zaal van het Vredespaleis. De conferentie werd mede mogelijk gemaakt door financiële steun van de ministeries van Justitie en van Buitenlandse Zaken en de gemeente Den Haag. De Orde als ontvangende balie trad op als gastheer.

Vijf belangrijke onderwerpen passeerden de revue, elk verband houdend met een aspect van de oprichting van de International Criminal Bar. Alle onderwerpen werden kort ingeleid aan de hand van een paper, daarna was er tijd voor discussie en vervolgens werd geprobeerd consensus over dit onderdeel te bereiken.

Allereerst kwam de presentatie van *Rule 20 e.v. of the regulations of the procedure* aan de orde. *Rule 20* van de uitvoeringswetgeving op grond van het Statuut vormt de wettelijke basis voor het opzetten van een *defence unit*. Het is van belang dat de International Bar langs die weg een officiële plek verwerft binnen de ICC, iets wat zowel bij het Joegoslavië Tribunaal als bij het Ruanda Tribunaal over het hoofd is gezien. Besproken werd hoe men dit het best kan bereiken. De aanwezigen leken het redelijk met elkaar eens te zijn.

Vervolgens werd de *draft constitution of the Criminal Bar* besproken. Er was een raamwerk voor de constitutie opgesteld dat,

Foto's: Jiri Büller

naarmate er op meer punten overeenstemming werd bereikt, nader kon worden ingevuld. Zaken als het lidmaatschap, de wijze van bestuur, de functie, de financiering en dergelijke kwamen later op de dag weer aan de orde.

Na de koffie stond het onderwerp *What will be the functions of the International Criminal Bar* op het programma.

Gesproken werd over de wenselijkheid van het opstellen van een internationale gedragscode, het instellen van tuchtspraak, het verzorgen van opleiding, het opstellen van kwaliteitseisen en het bieden van ondersteunende faciliteiten e.d. Op veel punten waren de aanwezigen het met elkaar eens.

Na de lunch vervolgde men het programma met de vraag *Who will be the members of the International Criminal Bar*. Zijn dit alleen de individuele advocaten en anderen die bevoegd zijn op te treden bij de ICC? Of zijn het alleen de nationale balies en de *Bar Associations* en geen individuen?

Wordt er gekozen voor een mengvorm van individuele leden en balies? Moet onderscheid worden gemaakt tussen balies uit landen die niet geratificeerd hebben en landen die dit wel hebben gedaan? Deze discussie maakte vele reacties los. Het bleek niet mogelijk om geheel tot overeenstemming te komen. De kerngroep zal dit onderwerp verder voorbereiden zodat men in Montreal een keuze kan maken.

De dag werd afgesloten met een gemeenschappelijk diner, waarbij de Haagse Deken, Willem de Vries, de buitenlandse gasten kort toesprak.

Zetten herhaald

Op de tweede dag kwam de vraag aan de orde *How will the International Criminal Bar be governed*. Ook dit onderwerp gaf veel stof tot discussie. Omdat het vorige onderwerp nog niet was uitgekristalliseerd, werden nogal wat zinnen herhaald. Wil men een bestuur bestaande uit individuen of wil men vertegenwoordigers van balies en asso-

ciaties in het bestuur? Wil men verschillende soorten bestuurders met verschillende stem? Een zestal mogelijke bestuursmodellen waren uitgewerkt. Ook dit onderwerp komt terug in Canada.

Na de verrassend voorspoedig verlopen bespreking van de financiering van de ICB werd het programma afgesloten met de *Concluding Meeting*. Vrijwel alle deelnemers waren tevreden met het behaalde resultaat. Hoewel niet over alle onderwerpen overeenstemming was bereikt, had men duidelijk het gevoel dat de Internationale Criminal Bar weer een stapje dichterbij is gekomen. ■

Een wettelijke basis verschaft de defence unit een officiële plek binnen het strafhof, iets wat bij het Joegoslavië Tribunaal en het Ruanda Tribunaal over het hoofd is gezien

Noot

- 1 Zie over hetzelfde onderwerp de twee artikelen van Hans Bevers en Chantal Joubert in dit blad: 'Een internationale balie bij het Internationale Strafhof' (*Advocatenblad* 2000-1, p. 17-20); 'Een internationale balie bij het Internationale Strafhof (II)', (*Advocatenblad* 2000-17, p. 703-704).

Op verzoek van de redactie licht een van de vijf advocaten die om een tuchtrechtelijk onderzoek vroegen in het eigen vakblad toe waarom zij deze ongebruikelijke stap zetten, tegen het werk van twee van hun collega's. De heren Spong en Hammerstein wilden niet reageren.

Judith Pieters¹
advocaat te Utrecht

De schok van de moord op Pim Fortuyn nog nauwelijks te boven, zag ik opeens mijn confrères Hammerstein en Spong op de televisie verkondigen, dat zij overwogen een aangifte in te dienen tegen een aantal politici en journalisten wegens het zaaien van haat. Heel even hoopte ik dat het om een grapping, maar al snel werd duidelijk dat het hen bittere ernst was. In het maatschappelijk debat dat daarop volgde, bleek al spoedig dat niet alleen veel van mijn collega's mijn verantwoordiging deelden, maar dat ook elders in de samenleving het onbegrip over de actie groot was.

De confrères Spong en Hammerstein blijken tot dusver ongevoelig voor deze storm van kritiek. Goede inhoudelijke argumenten voor hun dadendrang heb ik nog niet gehoord. Hun verweer zoals dat in de media naar voren is gebracht, kan als volgt worden samengevat. Wij hebben de vrijheid om de juridische middelen in te zetten, die ons goeddunken, onze cliënten hebben het zo gewild, en met deze aangifte kanaliseren wij de maatschappelijke volkwoede. In het licht van de bezwaren die tegen de aangifte zijn in te brengen, is dit verweer niet overtuigend genoeg om de aangifte door te zetten. Met vijf advocaten hebben wij dan ook

Het is mij een lief ding waard als media, politiek en burgers gevrijwaard zijn van dit soort ongegronde aangiften

Tegen de aangifte van Spong en Hammerstein

De maatschappelijke verantwoordelijkheid van de advocaat

besloten om onze bezwaren te verwoorden aan de Amsterdamse Deken en hem verzocht te beoordelen of er reden is de zaak aan de Raad van Discipline voor te leggen. In deze bijdrage, die ik overigens op persoonlijke titel schrijf, wil ik mijn motieven voor deze wellicht ongebruikelijke stap toelichten.

De opdracht

Het is juist dat advocaten een grote vrijheid hebben om ten behoeve van de zaak van hun cliënt juridische middelen in te zetten. Daarnaast heeft een advocaat echter ook een maatschappelijke verantwoordelijkheid en moet hij onder omstandigheden dan ook afzien van middelen waarvan het voordeel niet opweegt tegen de schade die ermee wordt veroorzaakt. Wij zijn van mening dat onze confrères in deze zaak hun maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben miskend. Dit klemmt te meer, nu onduidelijk is wat de opdracht van Fortuyn inhield en welk voordeel voor de cliënt met deze actie wordt beoogd. Uit hetgeen over de opdracht van Fortuyn naar buiten is gebracht, blijkt dat hij zijn advocaten slechts heeft verzocht om na een eventuele aanslag al het nodige te doen om te bewerkstelligen dat de schuldigen gestraft worden. Een uitdrukkelijke opdracht tot het doen van deze aangifte is blijkbaar niet gegeven. Uit een recente uitzending van Barend en Van Dorp blijkt dat de nabestaanden van Pim niet achter deze aangifte staan. Afgezien daarvan merk ik op dat wij allen hebben geleerd, dat een advocaat *dominus litis* is en dus niet slaafs de opdrachten van de cliënt heeft uit te voeren.

De schade

Wat is er nu eigenlijk zo erg aan die aangifte? Uit de reacties die binnenkwamen op de opiniepeiling in de digitale nieuwsbrief *OrdeVanDeDag* (van Orde en Elsevier) blijkt dat de kritiek uiteenlopend is. Sommigen leggen de nadruk op het risico van escalatie van de spanningen in de samenleving, anderen op het recht op de vrijheid van meningsuiting. Ook het imago van de advocatuur in het algemeen en de (suggestie van) belangenverstremgeling worden veel genoemd. Ik vind dat mijn confrères zich in deze kwestie te weinig rekenschap hebben gegeven van hun maatschappelijke positie als advocaat. Door het enkele doen van deze aangifte hebben zij veel schade aangericht. Schade aan de maatschappelijke verhoudingen, schade aan degenen tegen wie de aangifte is gericht, schade aan het vertrouwen in de advocatuur, en –last but not least– schade aan het belang van een open en vrij debat.

Na de moord op de heer Fortuyn braken er begrijpelijkerwijs veel emoties los. Gevoelens van oprecht verdriet, onmacht, maar ook gevoelens van woede. Sommigen uiten deze woede in de richting van politici en media. Het is deze woede die door het doen van deze aangifte in een juridisch jasje is gestoken, en aldus is gelegitimeerd. Degenen die na de moord op de heer Fortuyn de schuld of in ieder geval de medeverantwoordelijkheid legden bij politici en media, krijgen hierin van Spong en Hammerstein gelijk. Hoewel het uiteraard uiteindelijk aan de rechter is om hierover een oordeel te vellen, heeft de stellingname van de beide advocaten vanwege hun enorme reputatie zoveel invloed, dat dit als een legitimatie kan worden ervaren. Dit kan voor sommigen ook een legitimatie zijn voor hun gevoelens van haat; het kan latente haatgevoelens aanwakkeren, met alle mogelijke

Foto: Roger Dohmen / Hollandse Hoogte

Tijdens de herdenking van Pim Fortuyn, bij de installatie van nieuwe kamerleden op 23 mei jl., staat een vlaggetje op de plek waar Fortuyn gezeten zou hebben

gevolgen van dien. In ieder geval leidt het optreden van deze advocaten eerder tot escalatie en polarisatie dan tot kanalisatie van de volkswede, zoals mijn confrères in uitzending van Barend en Van Dorp van 28 mei jl. betoogden.

De aangifte is uiteraard ook beschadigend voor degenen tegen wie zij is gericht. Zij worden beschuldigd van een niet gering misdrijf en aldus als criminelen neergezet. Wanneer men de onderdelen van de aangifte beziet, moet worden geconstateerd dat de betrokkenen op hun eigen wijze hebben deelgenomen aan het maatschappelijke debat, dat mede door de onorthodoxe benadering van de heer Fortuyn op voor Nederlandse begrippen harde toon werd gevoerd. Daarbij is het goed om te bedenken, dat de meeste van de gewraakte uitlatingen zijn gedaan in reactie op het beruchte Volkskrantinterview van 9 februari jl., waarin de heer Fortuyn onder andere voorstelde het discriminatieverbod af te schaffen in het kader van het recht op vrijheid van meningsuiting, en hij de Islam een achterlijke cultuur noemde.

Het Fortunisme

Dat de aangifte kansloos is, is al door verschillende rechtsgeleerden van naam betoogd. In dit kader is allereerst weer de vrijheid van

meningsuiting van belang, welk recht slechts onder zeer strikte voorwaarden kan worden beperkt. Voorop staat het beginsel dat men in een open, democratische samenleving veel moet kunnen zeggen. Interessant is in dit kader bijvoorbeeld de bijdrage van de heer Buruma in het NJB.² Uitlatingen die in het maatschappelijk debat zijn gedaan, zullen niet snel als beledigend, laat staan als het zaaien van haat worden beschouwd, omdat art. 10 EVRM zich hier tegen verzet. Daarnaast is bovendien niet voldaan aan het vereiste dat de uitlatingen zijn gedaan op grond van het feit dat de heer de heer Fortuyn tot een bepaalde bevolkingsgroep behoorde. Men kan veel zeggen over het ideeëngoed van de heer Fortuyn maar om het Fortunisme aan te duiden als een levensovertuiging gaat te ver, en strookt ook niet met hetgeen in de wetsgeschiedenis bij art. 6 van de Grondwet hierover wordt opgemerkt.

Dan is er nog de kwestie van de (schijn van) belangenverstremming. Hierover is al zoveel gezegd en geschreven, dat ik er hier niet op in wil gaan. Wel merk ik op, dat bij mijn weten nog niet eerder er zelfs maar sprake van kon zijn, dat een strafzaak inzet zou kunnen worden van formatiebesprekingen.

Het debat

Inmiddels heeft het OM besloten niet tot vervolging over te gaan. Helaas hebben de heren Spong en Hammerstein al aangekondigd tegen deze beslissing bezwaar in te stellen bij het Hof. Het zou mij een lief ding waard zijn om er voor de toekomst op te kunnen rekenen dat media, politiek en burgers gevrijwaard blijven van dit soort ongegronde aangiften, zodat zij in vrijheid hun werk kunnen blijven doen.

Uiteraard nodig ik de heren Spong en Hammerstein graag uit te reageren. Ik acht dat in het belang van een open en democratische samenleving. Daarbij stel ik een debat op basis van inhoudelijke argumenten op prijs, en niet op basis van onnodig grievende uitlatingen ('sukkels') jegens mijn persoon. ■

Noten

- 1 Zij schreef samen met de advocaten M. de Witte, V. Kuit, P. Bogaers en H. Bos de brief aan de Amsterdamse deken, met het verzoek verzoek na te gaan 'of er sprake is van tuchtrechtelijk verwijtbaar handelen door de confrères Spong en/of Hammerstein.'
- 2 'Over haat zaaien en stemmen oogsten', NJB 2002/21, 24 mei 2002, p. 1024.

De klacht bij het EHRM

Schending van de geheimhoudingsplicht

Nieuwe opsporingsbevoegdheden maken het mogelijk dat een advocaat die geen verdachte is, wordt afgeluisterd. Zo kunnen politie en OM van elke vertrouwelijke communicatie van advocaat en cliënt kennisnemen die door één of andere opsporingsmethode wordt onderschept. Tegen deze praktijk hebben 113 advocaten een klacht ingediend bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

Taru Spronken
advocaat te Maastricht

Na de invoering van de Wet BOB¹ op 1 februari 2000 is de positie van de advocaat als geheimhouder bij de toepassing van opsporingsbevoegdheden aanzienlijk verzwakt. In deze wetgeving is de officier van justitie de centrale figuur geworden die opdracht kan geven tot het toepassen van opsporingsbevoegdheden, zoals observatie, infiltratie, pseudo-koop, het opnemen van vertrouwelijke communicatie en ook de telefoontap.² Voor de telefoontap en het direct afluisteren³ heeft de officier van justitie wel een machtiging nodig van de RC, maar deze hoeft niet (meer) te toetsen of de advocaat verdachte is, nu voor het geven van een machtiging niet meer vereist is dat het vermoeden bestaat dat de verdachte aan de telecommunicatie deelneemt. De RC hoeft alleen te beoordelen of de tap in het onderzoeksbelang is. De telefoontap kan ook worden toegepast op derden die niet worden aangemerkt als verdachten of als personen die betrokken zijn bij georganiseerde criminaliteit.

Uit de wetsgeschiedenis blijkt dat voor de toepassing van de nieuwe opsporingsbevoegdheden geen uitzondering is gemaakt voor geheimhouders.⁴ Op dit moment is er bij mij geen jurisprudentie bekend, waaruit zou blijken dat de rechter daar anders over denkt. Het is overigens de vraag of hier snel jurisprudentie over zal komen omdat het

moelijk is om te achterhalen of de opsporingsbevoegdheden op advocaten zijn toegepast. De enige 'garantie' ter bescherming van het beroepsgeheim is de vernietigingsplicht achteraf. In het tweede lid van artikel 126aa Sv is bepaald dat processen-verbaal en andere gegevensdragers die mededelingen behelzen gedaan door of aan een geheimhouder, dienen te worden vernietigd. Inmiddels is gebleken, onder andere in de SE-Fireworkszaak, dat deze vernietigingsplicht waarschijnlijk op grote schaal niet is nageleefd.⁵

Geen zekerheid

Naar aanleiding van deze ontwikkelingen heeft de Nederlandse Vereniging van Strafrechtadvocaten haar leden opgeroepen om deel te nemen aan een klachtprocedure bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, omdat sedert de invoering van de Wet BOB alle advocaten potentieel slachtoffer zijn van schending van hun verschooningsrecht en beroepsgeheim.⁶ Op 27 maart 2002 is namens 113 advocaten een klacht ingediend bij het EHRM wegens schending van artikel 8 EVRM. Hierbij is gesteld dat de opsporingsbevoegdheden weliswaar een wettelijke grondslag hebben maar dat de regeling niet voldoet aan de door het EHRM gehanteerde kwaliteitseisen.

Het belangrijkste bezwaar dat in de klacht naar voren wordt gebracht, is dat voor de positie van de professionele geheimhouders in de wet geen uitzondering is gemaakt. Nu is het altijd zo geweest dat een volledige bescherming van het beroepsgeheim bij het afluisteren van telefoons niet mogelijk is. Cliënten wier telefoon wordt afgeluisterd kunnen immers bellen met hun

Een cliënt loopt het risico dat zijn vertrouwelijke gesprekken met de advocaat worden afgeluisterd omdat van een andere cliënt van het kantoor wordt vermoed dat hij betrokken is bij georganiseerde criminaliteit

advocaat. Het ontbreken van de mogelijkheid om in een dergelijk geval selectief af te luisteren, is steeds als belangrijkste argument gebruikt om te verantwoorden dat bij een telefoontap de geheimhoudingsplicht niet absoluut te waarborgen is, in die zin dat van het afgeluisterde gesprek kennis wordt genomen door een opsporingsambtenaar. Dit 'excuus' geldt echter niet als de aansluiting van de advocaat zelf wordt getapt en geldt evenmin bij de gerichte toepassing van andere in de Wet BOB geregelde opsporingsbevoegdheden op advocaten of advocatenkantoren. In dat geval wordt de advocaat zelf in de uitoefening van zijn beroep object van de toepassing van opsporingsbevoegdheden en staat al bij voorbaat vast dat vertrouwelijke gegevens bekend worden van cliënten, of dit nu verdachten of 'betrokkenen' zijn, of cliënten die met het opsporingsonderzoek niets van doen hebben.

Mede gelet op het geheime en ingrijpende karakter van de toepassing van deze opsporingsbevoegdheden betekent dit een ernstige inbreuk op het aan het verschoningsrecht ten grondslag liggende algemene

rechtsbeginsel dat meebrengt dat het maatschappelijk belang dat eenieder zich vrijelijk tot een advocaat moet kunnen wenden. Dit belang is vooral gebaat bij een zo groot mogelijke zekerheid dat tevoren vast staat dat vertrouwelijke informatie niet bij derden bekend zal worden. Die zekerheid kan de advocaat in de huidige regeling van opsporingsbevoegdheden niet meer geven. Een cliënt die zich tot een advocaat wendt loopt de kans dat het advocatenkantoor stelselmatig wordt geobserveerd en dat hetgeen hij aan de advocaat toevertrouwt direct wordt afgeluisterd, bijvoorbeeld omdat ten aanzien van een andere cliënt van het kantoor het vermoeden bestaat dat deze betrokken is bij georganiseerde criminaliteit.

Alle informatie onderschept

Een ander bezwaar is dat het oordeel omtrent de vraag of een mededeling onder het verschoningsrecht valt op grond van art. 126aa Sv toekomt aan de officier van justitie en dat de rechercheur die kennisneemt van een gesprek met een advocaat, deze communicatie dient uit te werken en voor

te leggen aan de officier van justitie die vervolgens aan de hand van de inhoud moet vaststellen of er sprake is van communicatie met een geheimhouder.⁷ Dit heeft tot gevolg dat zowel de politie als het Openbaar Ministerie op de hoogte raakt van in beginsel *elke* vertrouwelijke communicatie tussen advocaat en cliënt die door één of andere opsporingsmethode wordt onderschept. Deze gang van zaken is regelrecht in strijd met de strekking van de vernietigingsplicht die ten doel heeft het beroepsgeheim zoveel mogelijk te waarborgen en raakt rechtstreeks de rechten van de verdediging. In de klacht is gesteld dat zodra vaststaat dat het gaat om een gesprek van een advocaat in de uitoefening van zijn beroep, de gegevens terstond dienen te worden vernietigd zonder dat van de hele inhoud van het gesprek eerst kennis wordt genomen. Bovendien maakt de geavanceerde af luisterapparatuur mogelijk dat deze zodanig wordt geconfigureerd dat gesprekken die gevoerd worden met tevoren ingevoerde nummers van advocatenkantoren in het geheel niet geregistreerd worden.

Het zal nog enige jaren duren voordat het Europese Hof in Straatsburg een oordeel zal vellen over de klacht. Inmiddels stelt het College Bescherming Persoonsgegevens op verzoek van de Nederlandse Vereniging van Strafrechtadvocaten een onderzoek in naar de naleving van de vernietigingsplicht. ■

Noten

- 1 Titels IVa tot en met Va Wetboek van Strafvordering.
- 2 Art. 126m en 126t Sv.
- 3 Art. 126l Sv.
- 4 TK 1996-1997, 25 403, nr. 3, p. 61; TK 1997-1998, 25 403, nr. 7, pp. 76-77.
- 5 Zie President Rechtbank Den Haag, 19 december 2001, *NbSr* 2002,26
- 6 Zie EHRM 6 september 1978, Klass en anderen tegen Duitsland, Series A, vol. 28.
- 7 Instructie vernietiging geïntercepteerde gesprekken met geheimhouders, *NbSr* 2002, p. 266.

Illustratie: Andre Klijsen

Nieuwe Belgische baliestructuren

Sinds 1 mei jl. is de Belgische Nationale Orde van Advocaten vervangen door een Vlaamse, en een Frans- en Duitstalige.¹ Dit moet het compromis zijn tussen het Vlaamse verlangen naar autonomie en de Franstalige wens zoveel mogelijk gemeenschappelijk te houden. Een Federale Raad en een scheidsgerecht moeten de verbinding tussen beide balies verzorgen. De bevoegdheid van het scheidsgerecht is nogal elastisch.

Prof. dr. Piet Taelman
Universiteit Gent

De zieltogende Belgische Nationale Orde van Advocaten² is met de wet van 4 juli 2001 ontbonden. Daarvoor in de plaats komen twee Ordes: de Orde van Vlaamse balies en de *Ordre des barreaux francophones et germanophone*.³ De eerstgenoemde Orde omvat de veertien Vlaamse Ordes en de Nederlandse Orde van advocaten bij de balie te Brussel. Beide Ordes hebben rechtspersoonlijkheid en zijn gevestigd te Brussel.⁴

Opvallend is het democratisch verschil in samenstelling van de algemene vergadering van beide Ordes. Aan Vlaamse zijde bestaat de algemene vergadering, naast de stafhouders in functie (die ambtshalve lid zijn), uit een aantal *verkozen* leden,⁵ de stafhouder van de Orde van Advocaten bij het Hof van Cassatie en de twee afgevaardigden bij de Raad van de balies van de Europese Unie. De algemene vergadering van de *Ordre des barreaux francophones et germanophone* bestaat uit de 14 stafhouders en – met raadgevende stem – de stafhouder van de Orde van Advocaten bij het Hof van Cassatie en de leden van de raad van bestuur.

De bevoegdheden

De bevoegdheden van de nieuwe Ordes zijn beschreven in de artikelen 495-496 Ger. W. Elke Orde heeft de taak te waken over de eer, de rechten en de gemeenschappelijke beroepsbelangen van hun leden. Voorts zijn ze bevoegd voor de juridische

bijstand, de stage, de beroepsopleiding van de advocaten-stagiairs en de vorming van alle advocaten behorende tot de balies die er deel van uitmaken. Van beide Ordes wordt verwacht dat ze initiatieven en maatregelen nemen die nuttig zijn voor de opleiding, de tuchtrechtelijke regels en de professionele loyaliteit en voor de behartiging van de belangen van de advocaat en van de rechtzoekende. Betreffende al deze aangelegenheden kan elke Orde voorstellen doen aan onder anderen de minister van Justitie, de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Hoge Raad voor de Justitie.

Elke Orde stelt, zowel inzake de hiervoor opgesomde bevoegdheden als met betrekking tot de 'bepaling en eenmaking van de regels en gebruiken van het beroep' passende reglementen vast. Deze reglementen zijn bindend voor alle advocaten van de bijbehorende balies (art. 498 Ger. W.).⁶ Aan de raden van de Orde van advocaten van de balies werd opgedragen te waken over de toepassing van deze reglementen. Zij blijven alleen bevoegd voor tuchtzaken (art. 499 Ger. W.). Lokale balies kunnen enkel nog reglementen uitvaardigen voor onderwerpen die niet eerder door de Orde waartoe ze behoren werden gereglementeerd; ze kunnen bijkomende of aanvullende regels uitvaardigen voorzover die de reglementen van hun Orde niet uithollen of tegenspreken (art. 500 Ger. W.).

Overlegstructuur

De nieuwe wet voorziet niet in een bovenbouw of een gemeenschappelijk orgaan van de beide Ordes. Wel werd een overlegstruc-

In het slechtste geval kan het scheidsgerecht uitgroeien tot splijtzwam tussen beide Ordes

tuur in het leven geroepen, via de inrichting van de Federale Raad voor de balies. Deze Raad bestaat uit tien leden. Elke Orde vaardigt vijf leden af. De Raad wordt voorgezeten door de stafhouder van de Orde van Advocaten bij het Hof van Cassatie.

De bevoegdheid van deze Raad is ruim omschreven. Hij kan kennismaken van alle aangelegenheden met betrekking tot 'de balie in het algemeen en de goede rechtsbedeling' (art. 504, § 1 Ger. W.). Maar die bevoegdheid kan de Raad slechts uitoefenen via niet-bindende adviezen, die bovendien

Verder dient de Federale Raad de opdracht te omschrijven die aan de vertegenwoordiging van de Belgische advocatuur bij de Raad van de balies van de Europese Unie wordt toevertrouwd (art. 504, § 2 Ger. W.). Ook hierover dient binnen de Raad een meerderheid gevonden te worden van ten minste drie vijfde van de stemmen in elke taalgroep.

Het scheidsgerecht

Elk door een Orde, met respect voor zijn inwendig reglement van orde goedgekeurd

reglement is geschorst⁸ – kan de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie de in art. 611 Ger. W. voorziene vordering tot nietigverklaring van dit reglement instellen voor het Hof van Cassatie (art. 501, § 1 Ger. W.) indien hij van oordeel is dat het reglement door overschrijding van bevoegdheid is aangetaast, tegen de wet indruist of op een onregelmatige wijze is aangenomen.⁹ Van het instellen van deze vordering dient kennis gegeven te worden aan de twee Ordes, die binnen een termijn van twee maanden vanaf deze laatste kennisgeving vrijwillig kunnen

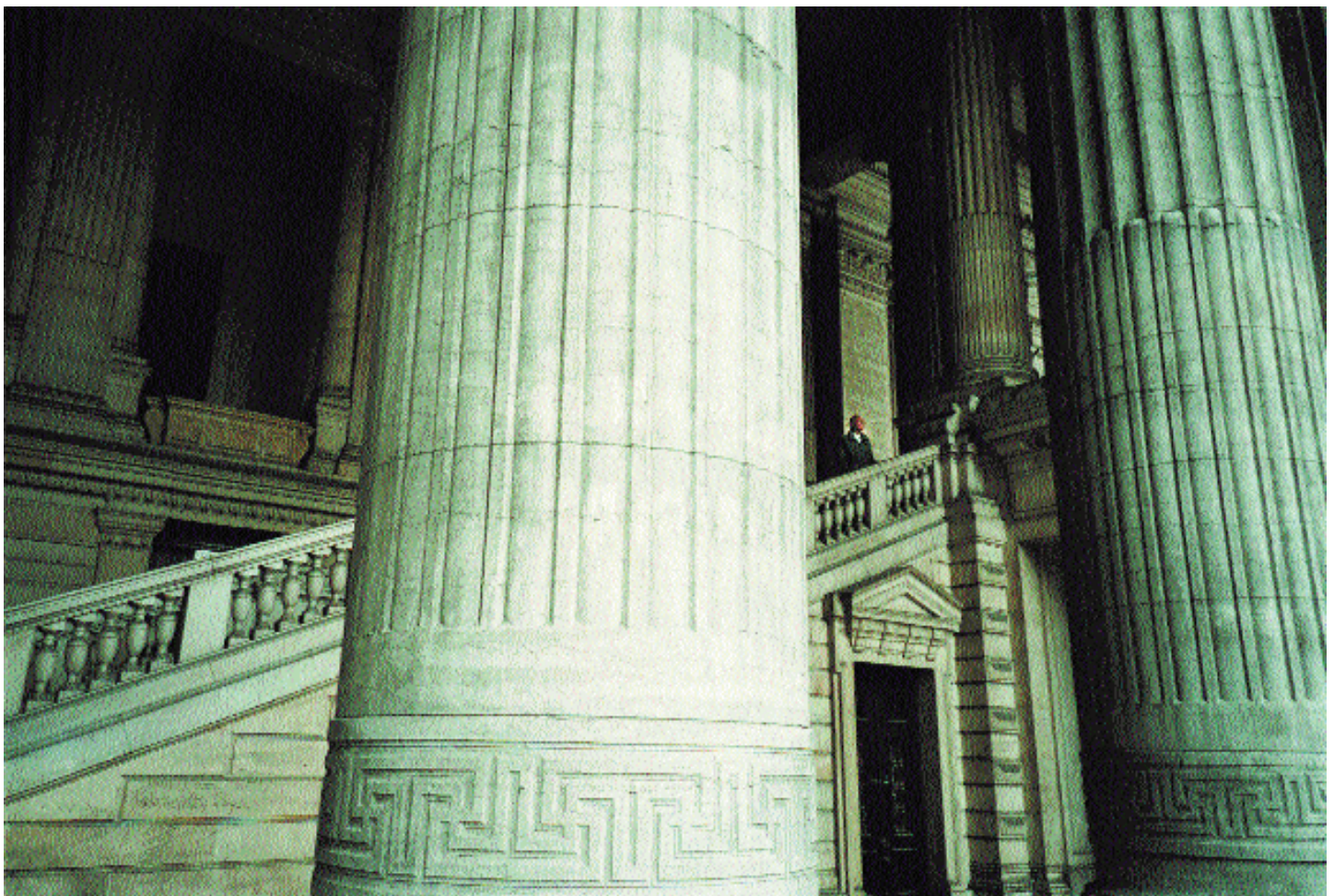

Foto: Henk Braam/Hollandse Hoogte

Het Paleis van Justitie in Brussel

moeten worden verstrekt met ten minste drie vijfde van de stemmen in elke taalgroep, na een 'procedure op tegenspraak'. De adviezen, bijvoorbeeld over een ontwerp van reglement, kunnen worden gevraagd door elk van beide Ordes, door elke balie die er deel van uitmaakt en door de Orde van Advocaten bij het Hof van Cassatie.

reglement, dient ter kennis gebracht te worden van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, de procureur-generaal bij de hoven van beroep, de andere Orde en aan de stafhouders van alle balies (art. 497 Ger. W.).⁷ Binnen een termijn van twee maanden na deze kennisgeving – gedurende welke termijn de toepassing van het goedgekeurde

tussenkomen in de rechtspleging. Bij die gelegenheid kan de tussenkommende Orde de door de procureur-generaal ingeroepen grond(en) aanvullen door middelen aan te voeren gesteund op bevoegdheidsoverschrijding, strijdigheid met de wet of de onregelmatige aanneming van het bestreden reglement (art. 501, § 3 Ger. W.).

Reglementen kunnen ook nog via een andere weg worden vernietigd. Elke Orde kan immers een vordering tot vernietiging instellen – zonder dat deze een schorsende werking heeft – bij een scheidsgerecht. Dit scheidsgerecht is samengesteld uit zeven leden. Elk van de Ordes wijst er drie aan, met een mandaatduur van twee jaar. In onderling overleg moeten deze zes arbiters de voorzitter van het scheidsgerecht aanwijzen. Slagen zij hier niet in, dan moet deze functie waargenomen worden door de prosthouders van de Orde van Advocaten bij het Hof van Cassatie of, zo die verhinderd is, zijn voorganger.

Vooraleer een vordering tot nietigverklaring voor het scheidsgerecht kan worden ingesteld, moet de Orde de zaak aanhangig maken bij de Federale Raad van de balies. Deze laatste moet zijn advies verlenen binnen een maand nadat het werd aangezocht. Komt dit advies er niet – gelet op het quorum waarmee advies moet worden uitgebracht – of te laat, dan moet de vordering voor het scheidsgerecht gebracht worden binnen een termijn van drie maanden nadat de zaak bij de Federale Raad van de balies werd aangekaart.

De vordering tot nietigverklaring kan worden gebaseerd op bevoegdheidsver-

schrijding, strijdigheid met wetten of de onregelmatige aanneming van het bestreden reglement (art. 502, § 2 Ger. W.)¹⁰ maar ook de grond dat ‘een gevaar zou betekenen voor de eer van de Orde van Advocaten en voor de handhaving van de beginselen van waardigheid, rechtschapenheid en kiesheid die aan het beroep van advocaat ten grondslag liggen zoals omschreven in artikel 456, eerste lid, alsook in de internationale deontologische voorschriften’. Terecht werd in de Senaat aangestipt dat deze grond ‘hope-loos elastisch is’¹¹. In een *worst case*-scenario kan het scheidsgerecht uitgroeien tot een bron van voortdurende ergernis en een splijtzwam tussen beide Ordes.¹²

Het scheidsgerecht doet uitspraak in eerste en laatste aanleg. Het kan een aangevochten reglement slechts geheel of gedeeltelijk vernietigen voorzover vijf leden zich hiervoor uitspreken. Bij de arbitrale uitspraak kan een *dissenting opinion* worden gevoegd.

De gevolgen van een vernietiging door het scheidsgerecht worden niet in de wet geregeld. Tijdens de parlementaire voorbereiding kwamen ze slechts summier aan bod.¹³

Een evaluatie van deze nieuwe structuren is voorbarig. Beide Ordes moeten elk hun dynamiek nog ontwikkelen. ■

Literatuur

GLANSDORFF, F., ‘La loi de réforme des structures du barreau’, *Journal des Tribunaux* 2001, pp. 625-630.

STEVENS, J., ‘Van Nationale Orde van Advocaten naar Orde van Vlaamse Balies en Ordre des Barreaux francophones et germanophone’, *Rechtskundig Weekblad* 2001-02, pp. 1153-1169.

Noten

- W. 4 juli 2001 met betrekking tot de structuren van de balie, van het Gerechtelijk Wetboek en van de Wet van 13 maart 1973 betreffende de vergoeding voor onwerkzame voorlopige hechtenis (*B.S.* 25 juli 2001, tweede uitg.). Deze wet trad gedeeltelijk in werking op 25 juli 2001 en voor het overige op 1 mei 2002, ingevolge de publicatie in het *B.S.* 15 maart 2002 van de K.B.’s 17 februari 2002 ter bekrachtiging van de reglementen van orde van resp. de Orde van Vlaamse balies en de Ordre des barreaux francophones et germanophone. Bij verzoekschrift dd. 24 januari 2002 werd voor het Arbitragehof een beroep tot vernietiging ingesteld van een aantal van de nieuwe bepalingen (*B.S.* 23 maart 2002). Het *B.S.* is te raadplegen op <http://www.staatsblad.be>
- Zie mijn artikel in *Advocatenblad* 2000-18, 6 oktober 2000, p. 772.
- De dertien Franstalige Ordes, m.i.v. de Franse Orde van Advocaten bij de balie te Brussel en de Duitstalige Orde van Eupen vormen de *Ordre des Barreaux francophones et germanophone* (art. 488, tweede lid Ger. W.).
- Omwille van transparantie en rechtszekerheid werd de organisatie en de werking van elke Orde vastgesteld in een bij Koninklijk Besluit bekrachtigd reglement van inwendige orde. Omdat de nieuwe structuren nog niet in werking waren getreden, werd voor de Orde van Vlaamse balies het reglement van inwendige orde goedgekeurd door de organen van de Vereniging van Vlaamse Balies. Voor zijn Waalse tegenhanger geschiedde dat door de *Conférence des Barreaux francophones et germanophone*. Na advies van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie werden ze bekrachtigd bij K.B. 17 februari 2002, *B.S.* 15 maart 2002 (art. 491 Ger. W.).
- Hun aantal wordt bepaald door het aantal advocaten van elke balie; de verkiezingen vinden plaats in de loop van de maand mei 2002.
- De door de Belgische Nationale Orde van Advocaten indertijd regelmatig aangenomen reglementen blijven bindend voor alle advocaten totdat over de betrokken materie door de nieuwe Orde een reglement werd vastgesteld, onverminderd overleg en instemming van de Orde van Advocaten bij het Hof van Cassatie met betrekking tot het wijzigen van de reglementen die haar aanbelangen (art. 507 Ger. W.).
- Het betreft niet minder dan 36 verschillende instanties!
- Zo de procedure tot nietigverklaring wordt ingesteld, blijft het betrokken reglement geschorst tot de uitspraak van het arrest (art. 501, § 2 Ger. W.).
- Deze bevoegdheid bezat die magistraat ook onder de oude regelgeving; er werd nimmer gebruik van gemaakt.
- Slechts wanneer de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie de hem toekomende vernietigingsvordering *niet* instelt, kan het scheidsgerecht oordelen over deze gronden tot vernietiging (art. 502, § 2 Ger. W.). In de andere hypothese wordt aan het scheidsgerecht de macht onttrokken over deze gronden uitspraak te doen (art. 502, § 2 *in fine* Ger. W.).
- Parl. St.* Senaat 2000-01, nr. 2-619/2, 12 (<http://www.senate.be>).
- J. STEVENS, ‘Van Nationale Orde van Advocaten naar Orde van Vlaamse Balies en Ordre des barreaux francophones et germanophone’, *R.W.* 2001-02, (1153) 1166, nr. 46.
- Parl. St.* Kamer 2000-01, nr. 50/0892/010, 55. Hierin wordt het voorbeeld aangereikt van de nietigverklaring van een voorschrift op grond waarvan een interprofessionele vereniging mocht worden opgericht. De nietigverklaring heeft tot gevolg – aldus Voorzitter van de Commissie Justitie ERDMAN – dat die vereniging moet worden ontbonden. De handelingen die deze verenigingen gedurende de geldigheidsperiode hebben verricht, blijven – aldus diezelfde bron – daarentegen gehandhaafd.

De symposia in de hofressorten

Debatteren over de toekomst

In april organiseerde de Orde drie symposia waarop werd gesproken over scenario's voor mogelijke ontwikkelingen in balie en Orde. Hier een impressie van deze aanloop naar het 50-jarig jubileum van Advocatenwet en Orde.

Pim van Duren

Lid Algemene Raad van de Orde

Katuscha Tellegen

Medewerker Bureau van de Orde

Ter gelegenheid van het halve eeuwfeest is door middel van een landelijke enquête onder de balie (waarop de respons zeer goed is geweest) een onderzoek uitgevoerd door het Economisch Instituut voor het midden- en kleinbedrijf (EIM). De onderzoeksresultaten zijn met andere reeds beschikbare gegevens verwerkt in een rapport *De balie in beeld*. (Zie de bespreking door Lex van Almelo in het vorige nummer, *Advocatenblad* 2002-11, p. 472v.) Het rapport zal aan de deelnemers aan de 50ste Ordevergadering op 27 september in Amsterdam worden toegestuurd.

De balie in beeld stond aan de wieg van het plan om in de verschillende hofressorten op technisch geavanceerde wijze en op basis van 'harde' en reële gegevens over de huidige stand van de balie een aantal toekomstscenario's op voor de advocatuur belangrijke issues te bediscussiëren.

De toekomstscenario's en hypothesen

betroffen mogelijke ontwikkelingen in de sfeer van de kwaliteitsborging (Arnhem), het procesmonopolie (Rotterdam) en de verantwoordelijkheid van de balie voor de gefinancierde rechtshulp (Amsterdam).

Wat leverden de symposia op?

Ten aanzien van het in *Amsterdam* (in de Arena) behandelde scenario '(Gefinancierde) rechtshulp, een collectieve verantwoordelijkheid' kwam contingentering en de verhandeling van een bulk zaken uitvoerig aan de orde. Een systeem van contingentering werd door de deelnemers als afkopen van verantwoordelijkheid beschouwd. Een verdelingsmechanisme dat meer rekening houdt met specialisatie werd wel aangeprezen. De waarschijnlijkheid van het scenario schatten de aanwezigen op 27%

In *Arnhem* (in de Gelredome) stond 'Kwaliteit in de toekomst, keurmerken en licenties' ter discussie. De deelnemers werd voorgesteld dat de advocaat over vijf jaar uitsluitend op die gebieden werkzaam mocht zijn waarvoor hij een licentie had verkregen. Kennelijk prikkelde dit scenario want de discussie was levendig. Positief is uiteraard de kennisimpuls; negatief het wegvallen van de bij vele beroepsgenoten veronderstelde *helicopterview*. Bijzondere zorg zou er moeten zijn voor het kleine kantoor. De waarschijnlijkheid werd getaxeerd op 20%

Ten slotte *Rotterdam* (in de Kuip). Aan de orde was het thema 'Procesmonopolie, anker of strohalm'. De gevolgen van afschaffing werden uitvoerig geïnventariseerd hoewel de waarschijnlijkheid van afschaffing door de aanwezigen zeer laag (14%) werd geacht. De maatschappelijke gevolgen werden groot en negatief geacht: het gerechtelijk productieproces zou ernstig verstoord worden en het principe van *equality of arms* eveneens. Specifiek

voor de advocatuur verwachten de deelnemers het vervallen van de vertrouwensfunctie. Positieve effecten op de kwaliteit van de advocatuur werd wel aannemelijk geacht: de advocaat zal zich immers meer nog dan

nu op grond van zijn kwaliteit van andere rechtshulpverleners moeten onderscheiden. De op de symposia gehanteerde geautomatiseerde discussietechniek en –methode stonden borg voor participatie van alle aan-

Afschaffing van het procesmonopolie zou leiden tot verstoring van gerechtelijk productieproces en de *equality of arms*, zo werd verwacht

Volgende evenement

Het volgende evenement in dit vijftigste levensjaar van de Orde is de huishoudelijke vergadering van 26 juni om 14.00 uur in de Jaarbeurs (Congreshal Juliana) Utrecht. Het betreft hier de vergadering die meestal voorafgaat aan de avond voor de Ordevergadering en dan gevolgd wordt door de kroegentocht. Met een notitie 'De Orde, overheid in Advocatenland' doet de Algemene Raad een voorzet voor discussie. U vindt de notitie op BalieNet onder de jubileum- rubriek /huishoudelijke vergadering. Ter vergadering zal de notitie kort en kritisch becommentarieerd worden door drie advocaten van verschillende pluimage:

- Mr. A.I. de Boer, (Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen, Almere) Mr. De Boer is advocaat in dienstbetrekking
- Mr. C.W.J. Okkerse, (Okkerse & Schop Advocaten, Lelystad). Mr. Okkerse is lid van het College van Afgevaardigden
- Mr. A.J.Louter, (de Jonge Peters Rimmelink Advocaten, Enschede). Mr. Louter is voorzitter van de Stichting Jonge Balie Nederland

Na afloop wordt gezamenlijk een borrel gedronken. De officiële oproep voor de vergadering met opgaveformulier treft u aan in *Advocatenblad* 2002-11 (31 mei) en op BalieNet.

Op 27 september is vervolgens de officiële 50ste Ordevergadering met omliggende activiteiten. U hebt toch ook zin in een feestje? Laat u inspireren!

wezig. Hoewel de techniek ook beperkingen liet zien, zeker bij een discussie van advocaten die immers bij uitstek de nuance en de 'kleine lettertjes' opzoeken, kwam men juist door die geringere mogelijkheid tot bijzondere nuancering, 'ergens uit'. Dat wil zeggen dat er duidelijk tendensen werden gesignaleerd en conclusies getrokken. De gebruikte discussiemethode over de drie verschillende toekomstscenario's die aan bod kwamen, lijkt geschikt om in een strak geregisseerd tijdsbestek met een groot gezelschap tot afrondende conclusies en standpunten te komen.

Misschien in een bijzonder geval eens iets voor het College van Afgevaardigden?

Het was jammer dat een relatief bijzonder klein gedeelte van de balie zich op de symposia liet zien: gemiddeld gaven zich 70 deelnemers per symposium op. ■

Boekbespreking

Met zevensmijlslaarzen

H.A. Stein, *Nieuw burgerlijk procesrecht*, Boom Juridische uitgevers, Den Haag 2002, ISBN 90 545 4180 6, 193 p.

Georg van Daal
redactielid

Het voorwoord van dit heilzaam handzame boekwerk noopt tot verder lezen, afhankelijk van de lezer met opgetrokken wenkbrauwen, dan wel – in mijn geval – in de hoop op meer van hetzelfde. Stein (NB. niet P.A. maar H.A.) betoont zich daarin namelijk op niet mis te verstane wijze een kritisch beschouwer van de vernieuwingen van het burgerlijk procesrecht. Hij spreekt van cosmetica, gemiste kansen en kluitjes in het riet. In het algemeen wijst hij erop dat het toch merkwaardig is dat wetboeken nodig zijn, daar waar Justinianus in zijn *Digesten* de hoofdlijnen van het recht in slechts drie regels kon samenvatten. Door de beginletters van die regels vet af te drukken, wijst Stein er nogal nadrukkelijk op dat die beginletters gelijk zijn aan zijn eigen initialen. Hij lijdt dus – om in de door hem opgeroepen sfeer te blijven – aan een flinke dosis *hybris*, wat noopt tot een kritische beschouwing van zijn eigen werk. Die beschouwing is voor mij niet negatief uitgevallen: ik vind het boek een aanrader.

De titel van het boek had ik anders gekozen, meer iets in de trant van 'Het burgerlijk procesrecht na de vernieuwing'. Stein behandelt namelijk niet de vernieuwing van het burgerlijk procesrecht alleen, hij stapt met zijn boek door het gehele burgerlijke procesrecht, zoals dat sinds 1 januari 2002 is. Hij heeft er voor gekozen daarbij zevensmijlslaarzen aan te trekken. Wie dus graag een handboek met minutieus commentaar op de vierkante millimeter ter hand neemt, kope een ander boek. Stein zet met wat grovere pennenstreken het gebouw neer, en dat kan hij goed. Hoewel hij iets te vaak de term 'volstrekt' gebruikt, bezigt hij een verfrissend heldere

en onformalistische taal. De termen 'kul', 'riedel' en 'onzinnig' zul je in het gemiddeld juridisch werk tevergeefs zoeken. Stein bezondigt zich er gelukkig ook weer niet te vaak aan. Sterker nog, zijn stijl blijft boeien, en ook dat lukt de gemiddelde juridische schrijver niet snel.

Wie zich weer eens wenst te verdiepen in hoe het ook al weer zat met het procesrecht, is met dit werk goed en snel gediend. Het is niet al te dik, en werkt via citaten van de belangrijkste wetsartikelen de hoofdlijnen van het burgerlijk procesrecht door. Daar waar weinig extra tekst nodig is, zijn de teksten kort gehouden. Door de redelijke registers op trefwoord en wetsartikel, en de transponeringstabellen van oud naar nieuw en van wetsvoorstel naar definitieve nummering, is het wellicht toch zelfs als een eerste handboek(je) te gebruiken.

Ontworstelen

Het boek is bedoeld voor onderwijs en rechtsbeoefenaars. Voor het eerste doel lijkt het me niet zo geschikt, althans voor de nieuwelingen in het recht lijkt het niet geschreven. Die richten zich op wat nieuw is, zonder interesse voor het water dat al onder de brug door stroomde. Juist omdat er voortdurend uitstapjes worden gemaakt naar hoe het vroeger was – tot en met een aantal malen het oud-vaderlands recht – is het weer wel zeer geschikt voor hen die zich aan het oude procesrecht moeten ontworstelen. Stein legt namelijk niet alleen de nodige verbanden tussen het oude procesrecht en de nieuwe delen daarvan, hij bedt een en ander bovendien in in de nog steeds relevante jurisprudentie van vóór 1 januari 2002. Ook voor wie al een cursus

achter de rug heeft, (her)leest dit boek prettiger weg dan het cursusmateriaal, zeker als dat nog de nummering van het wetsvoorstel gebruikt.

Geen goedkeuring

Stein betoont zich in de loop van het boek inderdaad een kritisch beschouwer van zowel de vernieuwingen als de schrappingen. Wat mij betreft uit hij zinnige kritiek, zelfs daar waar hij zijn twijfels formuleert over de verwijdering van oude instituties als de rechtsweigeringsprocedure en de regeling van het desaveu en over het uitkleden van het eigen beursje. Hij is verstandig sceptisch ten aanzien van de verwachting dat het nu allemaal sneller zal gaan, en stoort zich met name aan het feit dat de rechterlijke macht niet aan termijnen wordt gebonden, anders dan de advocaten. Hij plaatst de nodige kanttekeningen bij de nieuwe bepalingen over volledigheid- en waarheidsgehalte van processtukken en de aanzeggingen die nu in alle dagvaarding in eerste instantie moeten worden gedaan. De nieuwe regelingen over de uitbreiding van de kring aan wie exploten kunnen worden betekend, over het herstelexploot, de inperking van het recht op pleidooi en het gebrek aan regeling van wat er met de comparitie moet gebeuren bij een reconventionele vordering, kunnen ook zijn goedkeuring niet wegdragen. Je kunt het met al deze kritiek niet eens zijn, maar wat mij betreft snijdt Stein hout. In elk geval zet hij aan het denken.

DEBATA

‘Als ik meer vrije tijd zou hebben, zou ik meer gaan werken’

Het adagium *Virtus nobilitat* is vervangen door een nieuw devies: *vrije tijd adelt!* Maar geldt dat ook voor de advocatuur en de rechterlijke macht? Over de zoektocht naar het evenwicht tussen werk en vrije tijd.

Martine Goosens
freelance journalist

Mr. Anneke Rothuizen (51) heeft als eenpitter haar praktijk gevestigd aan huis in Deventer. Zij is getrouwd met Henk Wassink, directeur-eigenaar van een internationaal opererend bedrijf dat mengvoederfabrieken vervaardigt. Samen hebben zij twee dochters: Renske (17) en Joanneke (14).

Woensdagavond 20.30 uur: ‘Vandaag is mijn vrije dag. De woensdagen hou ik beginsel vrij voor tennisles in de ochtend en pianoles ’s middags. Ik probeer die dag niet te werken, maar meestal ga ik tussendoor toch nog even zitten bellen en werk ik wat brieven weg. Mijn praktijk is gevestigd op de onderste etage van ons huis, dus als ik tussen de bedriven door een gaatje vind om nog even achter mijn bureau te kruipen is de deur naar mijn werkkamer beneden snel gevonden.

Toen de kinderen nog klein waren had ik vijf dagen per week oppas aan huis, maar omdat ik toch geregeld even bij ze ging zitten of insprong in geval van calamiteiten, werkte ik ’s avonds als de kinderen eenmaal slapen nog een paar uur door. Het feit dat ik praktijk aan huis heb maakt dat ik zeer flexibel kan schakelen tussen werken en mijn gezin. Ik hoef aan niemand verantwoording af te leggen als ik een periode wat minder werk. De afgelopen weken heb ik veel tijd besteed aan de voorbereiding van de schoolmusical ‘Cabaret’ in de schouwburg van Deventer. De ene dochter deed mee onder het toneel als violiste in het schoolorkest en de andere stond óp het toneel als danseres. Een bijzondere gebeurtenis waar ik graag veel aandacht aan geef, maar dat betekent niet dat ik los ben van mijn werk.

Soms moet ik op mijn tenen lopen om de aandacht te verdelen tussen dringende dingen op kantoor en een drukke periode thuis. Dat ik geen collega’s of secretaresse heb, heeft zo zijn voordelen, maar het houdt ook in dat er niemand is die mij helpt herinneren aan een termijn die kan verlopen. Daarom kan ik de aandacht nooit helemaal laten verslappen, in gedachten ben ik altijd bezig met de kantoorageenda.

Mijn zakelijke activiteiten zijn strak ingepland, maar in mijn privé-leven leg ik me zo min mogelijk vast. Ik tennis ook een avond in de week met vriendinnen, maar als ik afbel kijkt niemand daar vreemd van op. Ik heb veel te doen en ben van nature geneigd meer te willen dan mogelijk lijkt. Onder druk komt er meer uit mijn handen, dus ik denk dat ik op zoek ben naar de grens tussen niet te veel en niet te weinig spanning. Ik zou geen avontuur in het leven willen missen, maar uit het feit dat ik voor veel leuke dingen geen tijd inruim maak ik op dat ik werken op dit moment het allerleukst vind. Toch zou ik wel vaker willen stappen met mijn zus of willen ingaan op die uitnodiging van een vriendin om naar Barcelona te gaan. Ook zou ik graag theologie studeren. Maar blijkbaar wil ik toch niet graag genoeg. Als ik écht had gewild dan had ik het allang gedaan. Ik denk dat ik mijzelf de tijd niet gun. Als ik meer vrije tijd zou hebben, zou ik meer gaan werken. Naast mijn werk ben ik secretaris van het bestuur van de SOW-gemeente, een samengaan van hervormden, gereformeerden en lutheranen. Daarnaast ben ik lid van de Vereniging van Vrouwen met een Academische Opleiding, waar ik te vaak niet op de bijeenkomsten verschijn.

INSANIS

Eén van mijn werkende vriendinnen met kinderen zei altijd: "Als je volgende week iets van me wilt moet je tegen die tijd nog maar eens bellen." Voordat ik zelf kinderen kreeg begreep ik nooit waar zij zo moeilijk over deed. Inmiddels begrijp ik het volkomen en zeg ik al jaren hetzelfde. De organisatie van het thuisfront behoort vaak tot de taken van de vrouw, zo ook bij ons. Juist toen de kinderen nog klein waren was mijn man geregeld in het buitenland. Iedere ouder weet dat je met kinderen niet goed kunt plannen. Er kan altijd iets tussenkomen waardoor je schema in de war gestuurd wordt: een ziek kind, een zitting die uitloopt terwijl de oppas wegmoet of een dochter die vergeet waar je de huissleutel heb verstopt en na een halve dag wachten in de garage opbelt met de vraag wanneer je

thuiskomt. Inmiddels zijn ze zo groot dat ik niet meer onmisbaar ben, maar voordat we zover waren heb ik wel zware tijden gekend.

Toch heb ik mijn man nooit gevraagd bij te springen, de traditionele rolverdeling geldt als vanzelf: Henk zorgt voor het inkomen, ik doe de rest. Ik heb natuurlijk wel eens gedacht dat het mooi zou zijn als het anders was, maar er tegen vechten is volstrekt zinloos. Henk verdient genoeg, voor het geld hoef ik niet te werken. Maar ik geniet van het vak: de omgang met cliënten, het zoeken naar creatieve oplossingen voor problemen. Maar ook de stress die de planning veroorzaakt heb ik er graag voor over. En als het dan toch allemaal te veel dreigt te worden werk ik toe naar een extra dagje vrij, waarop ik gerust een hele dag in bed

kan blijven liggen. Zolang mijn cliënten tevreden zijn is er geen haan die daar naar kraait.

Extreem veel spanning heeft de combinatie werken en privé-leven uiteindelijk nooit opgeleverd. Overspannen ben ik nog nooit geweest. Voor de kinderen was altijd opvang als dat nodig was en naar het huishouden kijk ik nauwelijks om, de huishoudelijke hulp heb ik tot directrice benoemd. Op kantoor sta ik er altijd in mijn eentje voor en dat is een verantwoordelijkheid die ik alleen kan dragen met hulp van derden thuis. Alleen op die manier kan ik een evenwichtig bestaan leiden. Dus met juridisch advies ben ik je graag van dienst, maar je moet mij niet vragen hoe ik een stofdoek moet vasthouden.' ■

Foto's: Patrick van Gemert, Zutphens Persbureau

Reacties

Zouteloos Orde-commentaar op aangifte Spong en Hammerstein

Over: M.W. Guensberg, 'Indienen van aanklacht is niet onoorbaar', *NRC Handelsblad* 1 juni 2002
Zie ook de bewerkte versie daarvan in dit nummer: 'Commotie', Van de deken, p. 501.

Niet uitsluitend de moord op Pim Fortuyn op 6 mei jl., ook de prompte aankondiging en de daarop gevolgde daadwerkelijke aangifte van het vermeende plegen van het delict van art. 137 d Wetboek van Strafrecht – aanzetting tot haat tegen personen – door twee advocaten/leden van de Nederlandse Orde van Advocaten tegen een aantal journalisten en politici hebben in de afgelopen weken grote maatschappelijke onrust teweeg gebracht. Nogal wat gezaghebbende en weldenkende mensen in Nederland tonen zich oprecht bezorgd, niet slechts over die aangifte, maar vooral ook over het optreden van de beide 'juridische executeurs-testamentair' van Pim Fortuyn. Mij lijkt die zorg gerechtvaardigd.

Gelet op die maatschappelijke onrust en die alleszins serieuze bedenkingen en bemerkingen die inmiddels zijn geuit, is het opmerkelijk dat de Nederlandse Orde van Advocaten zich zo lang afzijdig heeft gehouden. Sinds de aangifte en de daardoor direct ontstane commotie verschenen twee edities van het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten, het *Advocatenblad*, op 17 en 31 mei 2002. Commentaar terzake van de Deken, die elk *Advocatenblad* pleegt in te leiden met een bijdrage over een actueel onderwerp, ontbreekt daarin. Eerst in *NRC Handelsblad* van 1 juni jl. lees ik een reactie van mr. M.W. Guensberg, door de redactie van de krant aangeduid als Algemeen Deken van de Nederlandse Orde van Advocaten. Mij is bevestigd dat het artikel is geschreven door mr. Guensberg in die hoedanigheid en dat dit derhalve het standpunt van de Nederlandse Orde van Advocaten weergeeft.

Dat een reactie van de Orde zolang op zich heeft laten wachten is hoogst ongelukkig en het onjuist weergeven van de actie van Spong en Hammerstein in het artikel – er is sprake van het doen van aangifte van een vermeend misdrijf tegen de openbare orde en niet van het indienen van een strafklacht – is bedenkelijk. Verbijsterend is echter het volstrekt nietszeggende en zouteloze karakter ervan. De inhoud van de bijdrage is zodanig dat het voor de redactie van *NRC Handelsblad* haast ondoenlijk moet zijn geweest een behoorlijke 'kop' en inleidende samenvatting te maken.

Kastanjes

Het standpunt van de Deken blijkt te zijn dat 'het indienen van een aanklacht' in het algemeen niet onoorbaar is en dat alleen de advocaat met zijn cliënt afweegt of actie wel of niet gerechtvaardigd is. Alhoewel de Orde het ook vanzelfsprekend vindt dat advocaten bij hun optreden 'geenszins onbepkerkte vrijheid genieten', is er wat haar betreft met betrekking tot het optreden van de mrs. Spong en Hammerstein kennelijk niets bijzonders aan de hand. Ongelukkig voor mr. Guensberg lijkt me, is de bijdrage van prof. mr. L.H.A.J.M. Quant, bijzonder hoogleraar Advocatuur aan de Universiteit van Amsterdam, op dezelfde opiniepagina van *NRC Handelsblad*. Uit die bijdrage leidt de redactie van de krant, mijns

inziens terecht, af dat Prof. Quant van opvatting is dat 'de aanklacht', en daarmee natuurlijk het optreden van de advocaten, een smet werpt op de advocatuur.

De Deken stelt overigens vast dat intussen een vijftal advocaten gebruik heeft gemaakt van hun recht het optreden van mrs. Spong en Hammerstein ter toetsing aan de tuchtrechter voor te leggen (*zie de bijdrage van Judith Pieters in dit nummer, red.*). Met Prof. Quant ben ik van mening dat dat goed is, maar daaraan zou ik willen toevoegen dat de Algemeen Deken kennelijk, zeer ten onrechte, nalaat ambtshalve onderzoek in te stellen en kennelijk meent die vijf beroepsgenoten – die door mr. Hammerstein intussen, door de Deken onbesproken gelaten, op uiterst onbehoorlijke wijze zijn bejegend – de kastanjes uit het vuur te moeten laten halen.

Onbehoorlijk

Ongelukkig in de bijdrage van Mr Guensberg is ook de kennelijk begrip verlangende mededeling dat advocaten met grote regelmaat standpunten moeten verdedigen of maatregelen dienen te nemen die niet bijdragen aan hun persoonlijke populariteit. Wat dat betreft mag de Deken worden verwezen naar de eerderbedoelde bijdrage van prof. Quant, die aangeeft dat het in dit geval natuurlijk om iets heel anders gaat, namelijk dat de advocaat die voor een cliënt in de publiciteit treedt, daarvoor een goede reden moet hebben, welke reden ontleend moet zijn aan het belang van de cliënt en niet aan het belang van de advocaat zelf. De advocaat behoort zich daarover te kunnen verantwoorden. Mij dunkt dat er voor de Orde aanleiding is die verantwoording van de mrs. Spong en Hammerstein te vragen en niet te volstaan met het geven van een algemeen bekende opvatting over het optreden van de advocaat in het algemeen.

Zelf ben ik van mening dat het optreden van de mrs. Spong en Hammerstein niet slechts onzorgvuldig, maar in meerdere opzichten ook onjuist en onbehoorlijk is. Onzorgvuldig omdat – in het licht van de door hen nadrukkelijk gezochte publiciteit – de onderbouwing van de beschuldigingen ten aanzien van een aantal beschuldigten aantoonbaar feitelijk onjuist blijkt. Geen van de beschuldigten blijkt door de advocaten in de gelegenheid gesteld zelf aan te geven wat men zou hebben gezegd en in welke context dat is gebeurd. De snelheid waarmee de advocaten zelf de publiciteit hebben gezocht – alles wijst erop dat de datum 15 mei 2002, de dag van de verkiezingen voor de Tweede Kamer, belangrijk is geweest – lijkt alleszins bepalend te zijn geweest.

Onduidelijke civielrechtelijke opdracht

Er is een ander aspect, dat mijns inziens onderbelicht is gebleven. Het betreft de vraag of en in hoeverre de mrs. Spong en Hammerstein – die de aangifte uitdrukkelijk niet op eigen naam hebben gedaan, maar als advocaten van Pim Fortuyn en de LPF –

zich als advocaten bevoegd mogen weten namens of ten behoeve van hun overleden cliënt op te treden. Wat zij beiden daarover hebben gezegd komt erop neer dat Pim Fortuyn hen moet hebben opgedragen het nodige te doen ingeval hij om het leven zou worden gebracht. Duidelijk is dat de beide advocaten hebben nagelaten ervoor te zorgen dat die opdracht op een ondubbelzinnige en behoorlijke wijze zou kunnen worden uitgevoerd. De opdracht is niet schriftelijk, laat staan in de voor de hand liggende notariële vorm – als wilsbeschikking van Pim Fortuyn – vastgelegd. Het wil mij voorkomen dat juist de onduidelijkheid over de gestelde opdracht een belangrijke oorzaak is van de onrust en van de weerstand tegen het optreden van de advocaten.

Spong en Hammerstein komen in toenemende mate met nadere informatie over de opdracht, welke bij niemand anders – ook niet bij familieleden en vertegenwoordigers van de LPF – bekend blijkt en daarnaast zeggen zij als vrienden/vertrouwelingen te handelen in de geest van hun cliënt. Die informatie blijkt voor de verantwoordelijke vertegenwoordigers van de LPF bepalend voor de bereidheid als mede-opdrachtgever van de advocaten op te treden. Bezwaar tegen, althans probleem bij, de uitvoering van de opdracht thans is in elk geval dat de blijkbaar geboden en door de advocaten te nemen ruimte eigenlijk onaanvaardbaar groot is. Het schept voor de advocaat een zeer zware verantwoordelijkheid en in dat licht bezien is het onbegrijpelijk dat men die verantwoordelijkheid niet persoonlijk neemt door de aangifte op persoonlijke titel te doen.

Jaarverslag van de Orde

Het *Jaarverslag 1952-2002* van de Orde, nog net niet op perkament, verguld op snede.

Volstreekte miskenning van wat er werkelijk aan de hand is. Simpelste voorbeeld is de samenwerkingsverordening. Het is naïef te veronderstellen dat die verordening werkt. Het is al evenzeer naïef te schrijven over advocaten ‘van wie nooit is vastgelegd dat ze in relevante mate in aanraking komen met criminele geldstromen van hun cliënten’. Natuurlijk zijn die advocaten er wel; de impliciete stelling in het jaarverslag, dat dit nooit is vastgesteld en dat zij er dus niet zijn is onnozel.

De advocatuur is een afspiegeling van de samenleving. Die samenleving is innerlijk verrot en wordt beheerst door geweld, geld en macht. Er is geen beroepsgroep die daarvan beter op de hoogte

Belangrijker nog is dat het met betrekking tot de gestelde opdracht – ook al heeft strafrechtsspecialist Spong voor de strafrechtelijke actie gekozen – uiteindelijk gaat om een civielrechtelijke opdracht tot dienstverlening van de cliënt aan de advocaten, waarbij dient te worden vastgehouden aan het erfrechtelijk uitgangspunt dat alle vermogensrechtelijke rechten en verplichtingen – en daartoe behoren die uit de door de advocaten gestelde overeenkomst van opdracht (tot dienstverlening) – van de erflater op zijn erfgenamen overgaan. Of die erfgenamen in de uitvoering van de opdracht zijn gekend is onduidelijk, maar lijkt niet waarschijnlijk. Intussen zou een van de broers van Pim Fortuyn – van wie bekend is dat hij veel compassie met zijn broer, maar ook veel zelfbeheersing en verantwoordelijkheidsgevoel heeft getoond – hebben laten weten dat hij met het optreden van de advocaten weinig gelukkig is en dat de advocaten wat hem betreft zouden moeten stoppen met hun actie.

Ik meen dat het standpunt van de hoogleraar advocatuur Quant, een jurist die ook als ‘beroepsethicus’ gezag geniet, voor de algemeen deken van de Nederlandse Orde van Advocaten mede aanleiding zou moeten zijn een onderzoek in te stellen en de moed op te brengen alsnog publiekelijk een duidelijk standpunt over het optreden van twee van haar leden te geven.

(Mr. Willem Huizinga, advocaat te Arnhem)

is dan de advocatuur. En het is vanzelfsprekend dat juist die beroepsgroep daarin deelt. Onze methodes om geweld en macht uit te oefenen zijn misschien wat geraffineerder dan het gebruiken van vuurwapens, dreigbrieven met bijgesloten kogels en dergelijke, maar daarom niet minder effectief.

Bij het doornemen van dit jaarverslag moest ik denken aan het wat de dichter des vaderlands Gerrit Komrij in *NRC Handelsblad* schreef over de zittende politicus, afsluitend als volgt:

‘Hij loopt op straat
ondragelijk rechtschape
en ziet nog steeds het echte monster niet.’

(J. Knoppers, advocaat te Utrecht)

Nederlandse ondernemers blijven advocaat trouw

Jan Eijsbouts, directeur Juridische Zaken Akzo Nobel

Dat Akzo Nobel het aantal advocatenkantoren waarmee het zaken doet, gaat verminderen en alleen nog 'betrokken' advocaten inschakelt, zoals *Het Financieele Dagblad* 13 mei jl. berichtte, is niet het hele verhaal zegt Jan Eijsbouts. Eijsbouts is directeur Juridische Zaken van Akzo Nobel. Het dagblad heeft drie losse opmerkingen uit zijn mond als uitgangspunt genomen voor een stuk met een bredere strekking. Maar volgens Eijsbouts is er weinig nieuws onder de zon, omdat Nederlandse multinationals en grote banken al jaren juridische partners selecteren op betrokkenheid. Akzo Nobel begint ermee, omdat het web van advocatenkantoren rond het concern nu zo onoverzichtelijk is, dat stroomlijning niet langer kan wachten.

Jan Eijsbouts: 'Het concern is het resultaat van verschillende overnames van bedrijven die alle hun eigen advocatenkantoren meebrachten. Ik zou niet eens met 100% zekerheid kunnen zeggen hoeveel kantoren het er in totaal zijn, maar ik schat meer dan 400.' Akzo Nobel heeft eigen juristen in zeven landen, maar doet zaken in ongeveer 80 landen. De in totaal 55 bedrijfsjuristen en 55 intellectuele-eigendomsjuristen knappen zoveel mogelijk werk *in house* op, maar in de landen waar vestigingen ontbreken, moet het concern niet zelden een beroep doen op een *outside counsel* ter plaatse. Eijsbouts wil niet alleen dat het aantal advocatenkantoren overzichtelijker wordt. Het concern wil de *retention letters*, de voorwaarden waaronder het advocaten aan het werk zet, zo aanpassen dat de kantoren zich conformeren aan de *business principles* van Akzo Nobel. Wie wil werken voor Akzo Nobel moet begrijpen wat de visie van het bedrijf is en geen adviezen geven die indruisen tegen de concernstrategie. Bovendien wil Akzo Nobel de keuze van het kantoor, met de bijbehorende prijs, duidelijker laten afhangen van het soort zaak.

Eijsbouts onderstreept dat de sanering voornamelijk betrekking heeft op de advocatenkantoren in het buitenland. In Nederland blijft het concern zijn advocatenkantoren trouw: De Brauw Blackstone Westbroek voor een *corporate* zaken; Stibbe en NautaDutilh voor specialistische ondersteuning; en enkele regionale kantoren.

Twee jaar geleden schreef Shell-bedrijfsjurist en toenmalig voorzitter van het Nederlands Genootschap van Bedrijfsjuristen, René van Rooy, in het *Advocatenblad* 2000-12 (9 Juni 2000) al dat *partnering* het laatste modewoord was in de Londense City. Daarbij gaat het om een duurzame verhouding tussen advocaat en cliënt, gebaseerd op openheid, vertrouwen en regelmatig contact, op basis van gelijkwaardigheid, waarbij de kwaliteit hoofdzaak wordt en tarifiering bijzaak. In het Engelse blad *Legal Week* (<http://www.legalweek.net>) legt management consultant Stuart Benson uit wat *partnering* inhoudt en hoeveel geld ondernemingen hiermee kunnen besparen. Daaruit blijkt dat *partnering* ook gepaard gaat met een scherpe aanbesteding. De *shortlist* wordt *shorter*, de *panels* worden kleiner.

Uit een rondgang langs verschillende kantoren blijkt dat multinationals en grote banken in Nederland weliswaar werken met betrokken partners, maar de meeste ondernemingen juridische opdrachten niet aanbesteden. Dat Akzo Nobel zijn Nederlandse advocatenkantoren trouw blijft, is dus bepaald geen uitzondering.

(Lex van Almelo)

In het nieuws

Alimentatieverdrag met Verenigde Staten in werking

Op 1 mei 2002 is het Verdrag tussen de regering van het Koninkrijk der Nederlanden en de Verenigde Staten van Amerika inzake de geldendmaking van verplichtingen tot levensonderhoud in werking getreden (afgesloten in Washington op 30 mei 2001; *Tractatenblad* 2001, 117, vertaling in *Tractatenblad* 2001, 134).

Op het gebied van onderhoudsverplichtingen bestaan verscheidene multilaterale verdragen. Een belangrijk voorbeeld is het op 20 juni 1956 onder auspiciën van de Verenigde Naties te New York totstandgekomen verdrag inzake het verhalen in het buitenland van uitkeringen tot onderhoud, verder te noemen: het 'Verdrag van New York' (*TRB* 1957, 121). Het Verdrag van New York is een rechtshulpverdrag. Het bevat geen bepalingen die de rechtstaten verplichten elkaars beslissingen te erkennen en ten uitvoer te leggen. Daarvoor zijn andere verdragen totstandgekomen. De Verenigde Staten zijn geen partij bij het verdrag van New York, onder meer vanwege de in het algemeen bestaande moeilijkheid om tussen de staten van de Verenigde Staten tot overeenstemming te komen over de bekrachtiging van multilaterale verdragen op federaal niveau. Daarnaast speelt een rol dat de Verenigde

Staten op het gebied van levensonderhoud uitsluitend verplichtingen willen aangaan met staten die voor hen van belang zijn.

Inmiddels is in de Verenigde Staten uniforme wetgeving totstandgekomen die de federale regering de bevoegdheid geeft om met regeringen van niet-Amerikaanse staten verdragen aan te gaan dan wel verklaringen inzake reciprociteit af te leggen, waardoor deze staten aansluiting verkrijgen op het thans binnen de Verenigde Staten bestaande systeem en voor het verhaal van levensonderhoud op gelijke voet komen te staan met een Amerikaanse staat.

Een dergelijk verdrag bewerkstelligt dat de erbij betrokken niet-Amerikaanse staten en elke Amerikaanse staat een beroep kunnen doen op elkaars dienstverlening bij de inning of het verhaal van levensonderhoud. Het gevolg van deze ontwikkeling is dat voor Nederland de voorwaarden waren geschapen om in te gaan op het van Amerikaanse zijde gedane verzoek om een verdrag tot stand te brengen. Deze samenwerking heeft geleid tot het hiervoor genoemd verdrag.

Tot de totstandkoming van dit verdrag moesten in Nederland gevestigde onderhoudsgerechtigden, indien zij in Nederland een beslissing hadden verkregen, zelf in de

Verenigde Staten opnieuw procederen om een recht op levensonderhoud daar te doen vaststellen en vervolgens te effectueren, hetgeen veel tijd en kosten met zich meebrengt. Hetzelfde gold in het omgekeerde geval.

Het verdrag voorziet in de wederzijdse erkenning van in Nederland en de Verenigde Staten gegeven beslissingen inzake onderhoudsverplichtingen. Voorts regelt het verdrag de uitvoering van dit soort beslissingen in beide landen. Om het voor onderhoudsgerechtigden in het ene land eenvoudiger te maken zijn rechten geldend te maken in het andere land voorziet het verdrag onder meer in een door elk land aan te wijzen centrale autoriteit die tot taak heeft namens de onderhoudsgerechtigden de nakoming van onderhoudsplicht te bewerkstelligen.

De uitvoering van het verdrag zal een stijging in de werklasten van het Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdrage kunnen meebrengen, welke instelling als centrale autoriteit van Nederland zal optreden. Daar staan echter tegenover de kosteloze dienstverlening door instanties van alle Amerikaanse staten, en de te verwachten resultaten van de dienstverlening.

(Angela Shuijs, Leiden)

(advertentie)

FIF 33
RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU

Uw behoefte van de advocatuur en het bedrijfsleven.
 Voorkomen is beter dan genezen in binnen- en buitenland.

- overname/inkoopzaken
- distributie/verkoopzaken
- fusies
- overname/inkoopzaken
- handelsinformatie
- privé-aankopen

Telefoon : 010 - 477 95 22 E-mail : info@fif33.nl
 Fax : 010 - 477 06 30 Internet : www.fif33.nl

Vraag onze brochure aan voor een totaalpakket aan diensten.

Besluitadvies: **Huisvestingswet 186, 3021 DM Rotterdam**
 Correspondentieadres: Postbus 25230, 3001 BE Rotterdam

Worden procestijgers
 een bedreigde diersoort?
www.advocatenwerk.nl

HV&PARTNERS
 VOOR JURISTEN, VAST OF INTERIM

 TEL 010 - 240 06 05

Zijn buitwereldfunctie is Peter op het lijf geschreven.

Fraude. Het is overal. Op dinsdagmiddag om 14.26 uur in Peter's schiedbahn bijvoorbij. Omdat zijn bouw er voor zorgt dat Peter zijn werkweek bespaart met korte bezoeken. Concreet zijn bezwaarsporen.

Fraude? Schalke & Partners heeft de oesteren allen bouwen. Of helpt u het voorkomen. Gewoone zaken als verandering van in- of externe dienst, oplichting, bedrijfsoplossing, productovername, leiding, afrekening, dubbele schades en onrechtmatig schadeverzekelen. Ook u kunt er zeker mee te weten krijgen. Meer ook voor screenings en security-waarde te het goed het zaken voor het zaken te nemen. Schalke & Partners. Direct. Doortastend. Door de wet gevuld.

Schalke & Partners bv

leven uw bedrijflijk in -premie

MET DE NEUS OP DE FEITEN

Info@schalke.nl T 020 622 11 44 www.schalke.com
Eindhoven - Amsterdam - Antwerpen - Brussel

HOE

maakt u uw
ongenoegen over
een onduidelijk
product keuzbaar?
Door zelf een formele
keuzekeuringstelsel
op te stellen.

zibb.nl

HOE

voorkomt u
moeilijkheden
met uw
werkzaamheden?
Door zelf een perfecte
arbeidsovereenkomst
te maken.

zibb.nl

HOE

zorgt u dat
uw debiteuren
toch de facturen
gaan betalen?
Door zelf de officiële
betalingsovereenkomsten
of aanpakken op
te stellen.

zibb.nl

Officiële brieven, akten en contracten
maakt u snel, gemakkelijk en
voordelig zelf op www.zibb.nl/casus

zibb.nl is een initiatief van Elsevier en Rabobank.

Iks ging weer eens pleiten

Leo van Osch

X parkeerde zijn auto op het lommerrijke dorpsplein, compleet met pomp, tegenover het pietepouterige gemeentehuis. Bij het openen van het portier verscheurde 'A Whole Lot of Rosie' de stilte en een op een door de plaatselijke Rabobank geschonken bank gezeten oude baas keek verstoord op. Even een echtscheidingsbeschikking inschrijven bij die boeren, dacht X. Nodig, omdat de echtelieden alweer actief waren op de huizenmarkt en het notarieel transport voor twee dagen later stond gepland en het wel zo praktisch was dat zijn cliënten voor die tijd ex-echteliieden waren.

Hé, zijn cliënten woonden naast het gemeentehuis! Neuriënd liep hij door de smalle gangetjes van het gemeentehuis. In een uitgespaarde nis bevond zich het loket Burgerzaken. Al hetgeen zich daar afspeelde kon woordelijk door het gehele gemeentehuis worden verstaan, een met rode cello-tape getrokken streep tussen nis en gang ten spijt.

Hij zette zijn smoelwerk in de glimlachstand en legde aan een schaapachtig kijkende vrouwelijke ambtenaar uit wat de bedoeling was. Ze keek erg moeilijk maar besloot met de bevrijdende woorden 'Ik zal er een stempel op laten zetten', hem handenwrijvend achterlatend. Dat was toch weer mooi gelukt.

De dame van burgerzaken verliet de kamer om, naar hij meende, bij een hoger in rang staande commies het vereiste stempel te halen, maar bij terugkomst bleek dat hij te vroeg had gejuicht: ze had enkel een poststempel op zijn brief laten plaatsen met daarop de datum waarop de brief was binnengekomen.

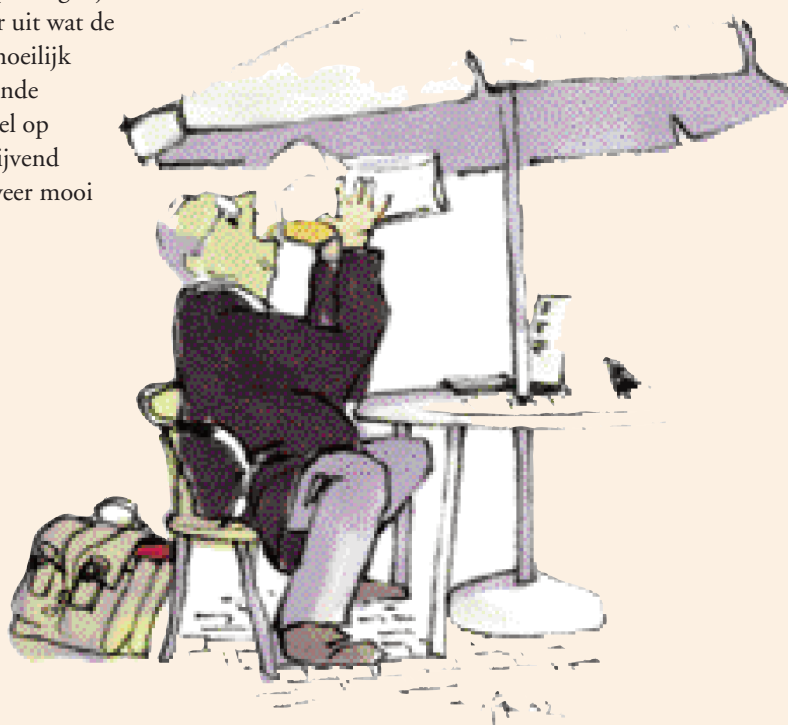
Tijd voor een ander gezicht – maar na tien minuten gesmeek en gesoebat bleek het uiterste waartoe deze vertegenwoordigster van de vierde macht bereid bleek de vage belofte te zijn dat de beschikking misschien vandaag, zeer waarschijnlijk morgen en in elk geval overmorgen zou worden ingeschreven. Vijf minuten verder was ze ook nog bereid om dan het stof van het faxapparaat te blazen en het inschrijvingsbewijs 'bij wijze van hoge uitzondering' naar hem te faxen.

De dorpskroeg lokte met op het terras gezeten van fietstochten uitrustende echtparen, maar hij weerstond de verleiding van een koel glas bier met opstijgende belletjes aan de binnenkant en druppeltjes aan de buitenkant.

Daags erna werd hij gebeld door de ambtenaar: de beschikking was ingeschreven. 'U zou toch faxen?' wilde hij al antwoorden.

'U kunt misschien het beste het bewijs even ophalen', sprak ze en hij meende een licht ironische ondertoon te beluisteren, 'want u heeft uw dossier hier laten liggen.'

Met visioenen voor ogen van publicatie van de sappigste delen van het dossier in het plaatselijke sufferdje scheurde hij terug. Nu was hij degene die schaapachtig keek. Een biertje zou er nu wel in gaan. ■

Orde-nieuws

Het Bureau van de Orde

Onderwerp	Telefoonnummer	E-mailadres
N.a.w. gegevens advocatuur	070 – 335 35 29	adres@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070 – 335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070 – 335 35 23	finorg@advocatenorde.nl
Opleiding: alle vragen (09.00-12.00 uur)	070 – 335 35 55	opl@advocatenorde.nl
Communicatie: Advocatenblad, brochures et cetera	070 – 335 35 52	pr@advocatenorde.nl
Alle overige vragen van advocaten	070 – 335 35 71/86	helpdesk@advocatenorde.nl

Brief aan de informateur

Verhoging vergoeding gefinancierde rechtshulp

Zeer geachte heer Donner,

De Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten heeft dezer dagen het rapport van het IBO rechtsbijstand en het daarover ingenomen kabinetsstandpunt ontvangen. In het IBO-rapport wordt onder meer bepleit de toevoegingsvergoeding te verhogen naar € 95 à € 100. Het kabinet laat blijkens de brief van de Minister van Justitie van 15 mei 2002 aan de Kamer de beslissing over aan het volgend kabinet.

Het is u bekend dat de Orde steeds met klem heeft aangedrongen op een reële en werkelijk noodzakelijke tariefsverhoging. Vooral door de achtergebleven beloning is het aanbod van advocaten die nog toevoegingszaken willen doen, fors dalende. Volgens een onderzoek dat wij dit jaar door EIM hebben laten uitvoeren, is deze groep gekrompen tot ongeveer 30 procent van de totale balie (het IBO baseert zich op p. 5 nog op oude gegevens). Tien jaar geleden lag dat percentage nog op aanzienlijk meer dan het dubbele. Er dreigen dus wachtlijsten in de rechtshulp te ontstaan en dat is een bedreiging voor de rechtsstaat.

De Algemene Raad hecht eraan te benadrukken dat hij het convenant van 4 maart jl. met de Staatssecretaris van Justitie en de Raden van Rechtsbijstand over een raamwerk van een kwaliteitszorgsysteem heeft ondertekend onder voorwaarde van een reële tariefsverhoging in de rechtshulp. De enkele kwaliteitstoelage van € 7,26 per punt is beslist onvoldoende als blijvende basis voor het convenant zoals recentelijk ook nog eens door de voorzitter van de Vereniging Sociale Advocatuur Nederland aan ons werd medegedeeld. Uitvoering van het convenant is wat de Nederlandse Orde van Advocaten betreft slechts mogelijk bij de door de IBO Rechtsbijstand voorgestelde verhoging. De Algemene Raad verzoekt u dit standpunt te betrekken in de in de informatieperiode te voeren onderhandelingen.

Met de meeste hoogachting,
namens de Algemene Raad,

M.W. Guensberg
algemeen deken

Marteling en reisverbod voor Liberiaanse advocaat

In mei vroeg de International Commission of Jurists (ICJ) aandacht voor de Liberiaanse advocaat Tiawan Gongloe. Van het ICJ, evenals rechtstreeks van Gongloe, werden de volgende inlichtingen verkregen.

Gongloe is 45, getrouwd en vader van twee kinderen. Hij studeerde rechten aan de Universiteit van Liberia, volgde met succes een opleiding Mensenrechten-advocatuur aan Columbia University in New York, werd in 1988 advocaat, runt met zijn vrouw een advocatenkantoor en is bezig aan zijn derde – en statutair laatste – termijn van drie jaar als lid van de bestuursraad van de Liberia National Bar Association. Hij is proces-advocaat ('I enjoy the court room'). Circa 20% van zijn zaken betreffen cliënten die een declaratie kunnen betalen. De resterende 80% kunnen dat niet en bestaan uit slachtoffers van door de regering gefabriceerde beschuldigingen of marteling door inlichtingen- en andere overheidsdiensten. Naast zijn praktijk verzorgt Gongloe ook voorlichting over de rechten van de mens op radio en T.V., in workshops en aan de openbare weg ('street talks'). Tussen 1990 en 1994 was hij beleidsmedewerker van de Liberiaanse interim-president en in 1994 was hij verkiezingswaarnemer in Zuid-Afrika.

Eind april van dit jaar werd Gongloe aangehouden, een nacht gedetineerd en gemarteld door twee als gevangenen vermomde politieagenten. Daarbij liep hij ernstige schade aan zijn nieren op. De volgende dag kon hij niet lopen. Toch werd hij onderworpen aan verhoor over een voordracht

die hij kort tevoren in Guinea had gehouden voor de plaatselijke Civil Society beweging over vrede en ontwikkeling. Onder druk van de Bar Association werd hij overgebracht naar een ziekenhuis. Toen hij dat kon verlaten werd hij wederom verhoord en ten slotte overgedragen aan de Rooms Katholieke aartsbisschop Francis die op zijn vrijlating had aangedrongen.

Enige tijd later werd Gongloe uitgenodigd als waarnemer van het Carter Center bij de verkiezingen in Sierra Leone te fungeren. Toen hij daarheen wilde vertrekken werd hij op het vliegveld gearresteerd en overgebracht naar de National Security Agency, waar hij vijf uur werd vastgehouden en vervolgens weer werd overgedragen aan aartsbisschop Francis.

Op 1 juni 2002 had Gongloe nog steeds geen akte van beschuldiging ontvangen. Intussen is medische behandeling in het buitenland dringend noodzakelijk, maar vertrek naar het buitenland wordt hem belet.

Het ICJ voert actie voor Gongloe, wijst op het grondrecht het eigen land te verlaten (art. 13 (2) van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens) en op de plicht van de regering onderzoek te doen naar degenen die voor Gongloe's detentie en marteling verantwoordelijk zijn. (Zie ook de ICJ-website: <http://www.icj.org>.)

U kunt de actie van het ICJ steunen door brieven van die strekking te zenden aan de president en de Minister van Justitie van Liberia. De adressen zijn:

Voor meer informatie over de Stichting Advocaten voor Advocaten kunt u contact opnemen met de secretaris Mr Mirjam Siesling, p/a Janskerkhof 16, 3512 BM Utrecht, tel.: 030-2537427, fax: 030-2537028, M.Siesling@law.uu.nl.

President of the Republic of Liberia
His Excellency Mr. Charles Taylor
Office of the President
Executive Mansion
PO Box 9001
Capitol Hill
Monrovia
Republic of Liberia
Fax: 231 228 026 or 226 544

Mr. Eddington Varmah
Minister of Justice
Ministry of Justice
Ashnum St.
PO Box 9006
Monrovia
Republic of Liberia
Fax: 231 227 872

Kantongerecht Nijmegen terug naar de Oranjesingel

Op 24 juni a.s. verhuist het kantongerecht Nijmegen weer terug naar de Oranjesingel 56. Dit pand is het afgelopen jaar volledig gerenoveerd. De sector kanton van de rechtbank Arnhem zoals de officiële benaming is sinds 1 januari 2002, heeft tijdelijk in een kantoorpand in de Mariëburgpassage gezeten. In verband met de verhuizing is op 20 en 21 juni het kanton niet bereikbaar. De eerste rolzitting op de Oranjesingel zal op 28 juni plaatsvinden. 11 oktober vindt de officiële opening plaats.

Jonge Balie Zutphen

Het bestuur van de Jonge Balie te Zutphen is voor het verenigingsjaar 2002/2003 als volgt samengesteld. Mw. mr. M.J. (Marian) Ellenbroek, voorzitter; mw. mr. C.A.F. (Christa) Schoemaker, secretaris; mr. J.P. (Jeroen) Brinkman, penningmeester; mr. M. (Marco) Dwarswaard, algemeen lid.

Adres secretariaat: Postbus 1313, 7301 BN Apeldoorn; tel. 055-5411477; fax 055-5416103.

Agenda

Letselschade

Op dinsdag 25 juni 2002 organiseert Elsevier Congressen een studiemiddag over Letselschade in het WTC te Rotterdam. Na deze middag bent u volledig op de hoogte van de meest recente ontwikkelingen en trends op het gebied van letselschade.

De volgende onderwerpen komen onder meer aan de orde:

- Shock-, angst- en affectieschade.
- Grensgebied tussen immateriële en materiële schadevergoeding.
- Omkeringsregel en eigen schuld.

Kosten: € 450, opleidingspunten: 3

Lawyers & Democracy

Lawyers have a special obligation due to their education and position in society to be not only visible but also active in defending, discussing and developing democratic rights. The Danish Bar and Law Society is therefore hosting a conference where the ethical and practical implication of lawyers' position will be assessed and discussed.

Moreover, the conference will focus on the need to ensure lawyers extended rights to enable them to fulfil their obligation. Thus, recent developments in lawyers right to freedom of speech and EU's interfering with the principle of confidentiality are among the topics. The conference targets the issues from both legal, ethical, practical and sociological angles and emphasises active participation of the delegates.

Among the speakers are mr. Michael Addo, professor, United Kingdom, mr. Dirk Voorhoof, professor, Belgium, ms. Anne Nikula, attorney, Finland, mr. John Fish, attorney, Ireland, mr. Klaus Rothstein, author, Denmark. Practising lawyers, judges, legal scholars and all other interested parties are invited to participate in the conference.

The conference takes place the 12th and 13th September 2002 in Copenhagen. Further information and registration on www.lawyers-conference.com or please contact Inger Hoedt-Rasmussen, ihr@advocom.dk or info@lawyer-conference.com

Beroepsopleiding rechtshulpverlener

Het Opleidingscentrum voor Recht en Praktijk (ORP) van de Erasmus Universiteit in Rotterdam heeft in opdracht van Interpolis een beroepsopleiding voor rechtsbijstandjuristen ontwikkeld. In september 2002 start de eerste 'klas' van zo'n dertig juristen van de Stichting Rechtsbijstand, de rechtshulpverlener van het Interpolis-concern. In drie jaar specialiseren ze zich vergaand in hun vakgebied. De stichting Rechtsbijstandwil met de opleiding 'bouwen en inhoud geven aan het imago van de rechtsbijstandjurist en werken aan ons imago van aantrekkelijk werkgever.'

Informatie: Interpolis N.V., Concern Communicatie, Marco Simmers, tel. (013) 462 39 12, e-mail: jgl.simmers@interpolis.nl

(advertentie)

TOGA'S
Fr. G. J. Kieberger
Advocaat sinds 1864

Maatregelen na telefonische afspraak

**Na ook advocaatsovername voor eigenaar gebouwd op bestaand
Compleet met twee huizen à € 612,50 (incl. 19% BTW)**

Aansluiting: 11 B
1074 FR Amsterdam
Tel./fax: 020-623514

Huizen uit voortend leverschuur

Literatuur

- mr. B. Barentsen,*
mr. J.M. Fleuren-van Walsem
Wet verbetering poortwachter
Kluwer Juridische Uitgevers
Deventer 2002
116 p. € 27,50
ISBN 90 268 3973 1
- prof. mr. R. Barents*
Openbaarheid van bestuur, deel 13
Kluwer Juridische Uitgevers
Deventer 2002
324 p. € 39,95
ISBN 90 268 3954 5
- prof. mr. R. Barents*
Gelijke behandeling van mannen en vrouwen, deel 1, 2^e druk
Kluwer Juridische Uitgevers
Deventer 2002
796 p. € 61,50
ISBN 90 268 3982 0
- A. Beijer e.a.*
Opsporing van oorlogsmisdrijven
Kluwer Juridische Uitgevers
Deventer 2002
108 p. € 18,50
ISBN 90 268 4002 0
- M.L.C.C. Bruijn-Lückers,*
O.I.M. Ydema
Memo Echtscheiding en alimentatie
Kluwer Juridische Uitgevers
Deventer 2002
€ 29,50
ISBN 90 268 3929 4
- mr. D. Busch*
Middellijke vertegenwoordiging in het Europese contractenrecht
Kluwer Rechtswetenschappelijke Publicaties
€ 40
ISBN 90 268 3972 3
- A.M.P. Gakeer en M.A. Ioth*
Eenheid en verscheidenheid in recht en rechtswetenschap
Kluwer Juridische Uitgevers
Deventer 2002
372 p. € 45
ISBN 90 268 3969 3
- P.H.M. Gerver e.a.*
Het notariaat en de notariële wetenschap op het breukvlak van twee millennia
Kluwer Juridische Uitgevers
Deventer 2002
€ 30
ISBN 90 268 3958 8
- P. de Haan*
Publiek- en privaatrecht: overheidsbeleid en recht
Kluwer Juridische Uitgevers
Deventer 2002
€ 42,50
ISBN 90 268 3916 2
- mr. E.H. de Jonge-Wiemans e.a.*
Advocatenmemo
Kluwer Juridische Uitgevers
Deventer 2002
€ 29,50
ISBN 90 268 3925 1
- prof. mr. C.A.J.M. Kortman e.a.*
Inleiding constitutioneel recht
Kluwer Juridische Uitgevers
Deventer 2002
212 p. € 22,70
ISBN 90 268 3933 2
- mr. W.J.R. Krol*
Checklist en leidraden juridische kwaliteitszorg
W.E.J. Tjeenk Willink
Deventer 2002
€ 29,50
ISBN 90 268 3928 6
- M.J.A. van Mourik e.a.*
Het nieuwe erfrecht in 204 vragen en antwoorden
Kluwer Juridische Uitgevers
Deventer 2002
€ 27,50
ISBN 90 268 3891 3
- M.J.A. van Mourik*
Nieuw erfrecht – Overgangsrecht
Kluwer Juridische Uitgevers
Deventer 2002
€ 25
ISBN 90 271 5339 6
- mr. R. Nehmelman*
Het algemeen persoonlijkheidsrecht
Kluwer Juridische Uitgevers
Deventer 2002
304 p. € 36,30
ISBN 90 268 3981 2
- G.C.M. Schipper*
Huurprocesdossier
Kluwer Juridische Uitgevers
Deventer 2002
160 p. € 17
ISBN 90 691 6432 9
- prof. mr. G. van Solinge,*
mr. M. Holtzer
Geschriften vanwege de vereniging Corporate Litigation 2001-2002
Kluwer Juridische Uitgevers
Deventer 2002
288 p. € 39,71
ISBN 90 268 3997 9
- A.P.L.G. Verbeke*
De legitieme ontbloot of dood? Leve de echtgenoot!
Kluwer Juridische Uitgevers
Deventer 2002
€ 27,50
ISBN 90 268 3968 5
- mr. M. Vos e.a.*
De Wet in het licht
Kluwer Juridische Uitgevers
Deventer 2002
€ 35
ISBN 90 268 3939 1
- mr. R.M. Vriesendorp-
Van Seumeren*
Algemene voorwaarden en verzekeringsrecht
Kluwer Juridische Uitgevers
Deventer 2002
€ 39,50
ISBN 90 271 5378 7

Beroepsopleiding

Rectificatie locatie toetsen 28 juni

In Advocatenblad 2002-11 van 31 mei jl. stond per abuis vermeld dat de toetsen op 28 juni a.s. worden afgenomen in Sportcomplex de Vechtse Banen. Dit moet zijn de **Jaarbeurs, Jaarbeursplein te Utrecht** (tel.: 030-295 59 11).

VAN DE ORDE

Permanente opleiding

In deze rubriek vindt u opleidingen die kunnen worden gevolgd in het kader van de Permanente opleiding. De rubriek vormt een aanvulling op de cursuswijzer Permanente opleiding die vier keer per jaar verschijnt.

Europees Recht

Masterclass Europees
Aanbesteden***

datum: 27 juni 2002,
10.15-16.30 uur
docenten: Th.J.A. van der Linden,
prof. mr. W.G.Ph.E. Wedekind,
P.P. Verheggen,
D.C. Besseling, e.a.
plaats: Baarn
punten: 4
prijs: € 450
Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789470

Fiscaal Recht

Knelpunten in de aangiftepraktijk
rond wet IB 2001***

datum: 25 juni 2002,
10.00-17.00 uur en 2 juli 2002,
10.00-17.00 uur
docenten: mr. S.F.J.J. Schenk,
drs. P.H.M. Ceelen,
mr. P.N.G. Kleinreesink
plaats: Utrecht
punten: 10
prijs: € 495 p.p.p.d.
Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789961

Ruimtelijke-
ordeningsrecht
en milieurecht'Natuurbescheringsrecht;
werken met de Natuurbescher-
mingswet en de Flora- en
faunawet**

datum: 3 juli 2002,
10.00-16.45 uur
docenten: mr. G.B. Raaphorst,
prof. dr. Ch.W. Backes,
mr. R.R. Crince le Roy
plaats: Rotterdam
punten: 4
prijs: € 550
Elsevier Congressen,
tel. 070-4415777

Sociaal
VerzekeringsrechtHet combinatiescenario:
hervdeling van arbeid
en zorg?***

datum: 25 juni 2002,
15.00-17.30 uur
docenten: prof. dr. J. Plantenga,
mr. A. Aafjes
plaats: Utrecht
punten: 2
prijs: € 75
Clara Wichmann Instituut,
tel. 020-6684069

Kennisset sociale zekerheid*****

datum: 19 juni 2002,
13.45-17.15 uur
docenten: n.b.
plaats: Utrecht
punten: 3
prijs: € 135
OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314

Verklaring der tekens

* Actualiteiten (basiskennis vereist)	**** Verdieping II (gedegen basiskennis vereist)
** Introductie	***** Specialisatieopleiding
*** Verdieping I (redelijke basiskennis vereist)	

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCAAAT
EN PROCUREUR

Baarsma, mw. mr. C.A., Zuid-Hollandlaan 7
(2596 AL) postbus 90851 (2509 LW)
Den Haag, tel. 070-3285328,
fax 070-3245979, e-mail cabaarsma@dbbw.nl
Bal, mr. J.A., Hereweg 93 (9721 AA)
postbus 1105 (9701 BC) Groningen,
tel. 050-5997999, fax 050-5997977
e-mail j.bal@triplaw.nl
Beers, mw. mr. L.J.E., Hoge Rijndijk 306
(2314 AM) postbus 11051 (2301
EB)Leiden, tel. 071-5815380,
fax 071-5815381, e-mail
l.beers@declercq.com
Bella, mw. mr. L. di, Zuid-Hollandlaan 7
(2596 AL) postbus 90851 (2509 LW)
Den Haag, tel. 070-3285328,
fax 070-3285325 e-mail maildhg@dbbw.nl
Berg, mr. J.A.T. van den, Verhagenplein 1
(2671 HS) postbus 252 (2670 AH)
Naaldwijk, tel. 0174-629341,
fax 0174-623326, e-mail vandenbergt@jqr.nl

Bindels, mr. R.J.C., Basicweg 14d (3821
BR) postbus 1236 (3800 BE) Amersfoort,
tel. 033-4508000, fax 033-4555525
e-mail info@marxman.nl

Bindhammer, mr. N.M., Paardenmarkt 1
(1811 KH) postbus 172 (1800 AD)
Alkmaar, tel. 072-5144666,
fax 072-5144600, e-mail
info@schenkeveldloomsans.nl

Boer, mw. mr. R.D. de, Van Dedemstraat 5
(1624 NN) postbus 2300 (1620 EH)
Hoorn, tel. 0229-212815, fax 0229-217620,
e-mail r.deboer@schenkeveldloomsans.nl

Bollen, mw. mr. P.M.A.J., Vestdijk 9
(5611 CA) postbus 2154 (5600 CD)
Eindhoven, tel. 040-2445600,
fax 040-2445411, e-mail
p.bollen@keizerspoelman.nl

Bonefaas, mr. M., Kennemerstraatweg 2
(1815 LA) postbus 1035 (1810 KA)
Alkmaar, tel. 072-5121300,
fax 072-5121133, e-mail
m.bonefaas@vandiepen.com

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan:
adres@advocatenorde.nl

Broens, mw. mr. S.M., Plomporengracht
14-16 (3512 CD) postbus 14067 (3508 SC)
Utrecht, tel. 030-2520900,
fax 030-2543280, e-mail
info@advokatenkollektief.nl

Cohen, mr. L., Weena 666 (3012 CN)
postbus 190 (3000 AD) Rotterdam,
tel. 010-4042296, fax 010-4042147,
e-mail luc.cohen@simmons-simmons.com

Dekker, mr. G.R. den, Zuid-Hollandlaan 7
(2596 AL) postbus 90851 (2509 LW)
Den Haag, tel. 070-3285421
fax 070-3245957, e-mail
grdendekker@dbbw.nl

Drijber, mr. B.J., Koningin Julianaplein 30
(2517 JP) postbus 11756 (2502 AT)
Den Haag, tel. 070-5153769,
fax 070-5153101, e-mail bj.drijber@prdf.nl

Dijk, mr. P.H. van, Andries Bickerweg 6
(2517 JP) postbus 17199 (2502 CD)
Den Haag, tel. 070-3184834,
fax 070-3184830, e-mail mail@bvvg.nl

Dijkstra, mw. mr. T.H., Van Swietenlaan
29 (9728 NX) postbus 1100 (9701 BC)
Groningen, tel. 050-5214333,
fax 050-5258850, e-mail
t.h.dijkstra@plasbossinade.nl

Ebben, mw. mr. M.N.A.,
Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL)
postbus 90851 (2509 LW) Den Haag,
tel. 070-3285528, fax 070-3281175,
e-mail mebben@dbbw.nl

Efferen, mw. mr. I.C. van, Hofplein 33
(3011 AJ) postbus 21548 (3001 AM)
Rotterdam, tel. 010-2822999,
fax 010-2822990, e-mail
vanefferen@brglaw.nl

Erp, mr. H.J.P. van, Vijverlaan 2 (5404 KJ)
postbus 531 (5400 AM) Uden,
tel. 0413-266855, fax 0413-261697

Ettaia, mw. mr. F., Meentweg 12a
(8224 BP) postbus 2036 (8203 AA)
Lelystad, tel. 0320-245005,
fax 0320-231408, e-mail
ettaia@wbadvocaten.nl

Eijk, mr. B. van, Parkstraat 30 (2514 JK)
postbus 801 (2501 CV) Den Haag,
tel. 070-3617002, fax 070-3616032

Fever, mw. mr. J.F. le, Statenlaan 3 (5223
LA) postbus 44 (5201 AA) Den Bosch,
tel. 073-6278080, fax 073-6278090,
e-mail vanierselluchtman@vanierselluchtman.nl

VAN DE ORDE

Geerts, mr. J.M., Koningin Julianaplein 30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153746, fax 070-5153100, e-mail j.geerts@prdf.nl

Gierman, mr. H.W., Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172605, fax 010-2172748, e-mail egierman@houthoff.nl

Gort, mr. G., Rapenburg 36 (2311 EX) postbus 2020 (2301 CA) Leiden, tel. 071-5124443, fax 071-5120481, e-mail g.gort@gl-advocaten.nl

Graaf, mw. mr. I.P.H. van der, Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285463, fax 070-3249788, e-mail iphvandergraaf@dbbw.nl

Haar Romeny, mr. H.J. ter, Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 070-3285325, e-mail hijterhaarrodeny@dbbw.nl

Hagemann, mw. mr. B.S., Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 070-3285325 e-mail maildhg@dbbw.nl

Haze, mr. R., Nieuwe Binnenweg 126 (3015 BE) postbus 25025 (3001 HA) Rotterdam, tel. 010-4662333, fax 010-2251317, e-mail schijndelhuis@hetnet.nl

Heemskerck, mr. H.L., Mathenesserlaan 233-235 (3021 HB) postbus 30 (3000 AA) Rotterdam, tel. 010-4760000, fax 010-4255117, e-mail lecocq.advocaten@worldonline.nl

Jager, mr. H. de, Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Jong, mr. L. de, Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Kuiper, mr. R.H., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181 fax 079-3427990

Linders, mr. J.J.M., Archimedeslaan 21 (3584 BA) postbus 85063 (3508 AB) Utrecht, tel. 030-2195800, fax 030-2195855

Mallant, mr. G.W., Carnegieplein 4 (2517 KJ) postbus 380 (2501 BH) Den Haag, tel. 070-3425265

Meurs, mr. L.S. van, Andries Bickerweg 6 (2517 JP) postbus 17199 (2502 CD) Den Haag, tel. 070-3184200, fax 070-3561340, e-mail mail@bvvg.nl

Meijer, mr. F., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Mierlo, mr. A.L.M. van, Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 070-3285325, e-mail maildhg@dbbw.nl

Nispent tot Sevenaer, mr. C.M.E. van, Burgermeester Van Karnebeeklaan 19 (2585 BA) postbus 85850 (2508 CN) Den Haag, tel. 070-3547054, fax 070-3501024, e-mail dvdw@law.nl

Offermanns, mr. R.W.A., Stevinweg 1 (3891 EA) postbus 6 (3890 AA) Zeewolde, tel. 036-5221123, fax 036-5223111, e-mail wbz@web-advocaten.nl

Plas, mw. mr. H.C. van der, Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Rappard, mr. A.G.A. van, Benoordenhoutscheg 23 (2596 BA) Den Haag, tel. 070-3746300, fax 070-3746333, e-mail info@ekelmannemeijer.nl

Scherpenisse, mw. mr. I., Beursplein 37 (3011 AA) postbus 30131 (3001 DC) Rotterdam, tel. 010-2056610, fax 010-2055325, e-mail secretariaat@maartentromp.nl

Schoemaker, mr. R., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3303359, fax 079-3303710, e-mail rsc@srk.nl

Schouten, mw. mr. M.A., Wittevrouwenstraat 44 (3512 CV) postbus 13078 (3507 LB) Utrecht, tel. 030-2318534, fax 030-2321646

Siegfried, mw. mr. M.D., Koningin Julianaplein 30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153892, fax 070-5153131, e-mail md.siegfried@prdf.nl

Smit, mr. P., Waalstraat 2 (3161 XP) postbus 1012 (3160 AE) Rhoon, tel. 010-5019938, fax 010-5014270, e-mail vanveen@igr.nl

Solstad, mr. H., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3303701, fax 079-3303710

Spoormaker, mr. A.F.H., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181 fax 079-3427990

Steutel, mw. mr. A., Bezuidenhoutseweg 241 (2594 AM) Den Haag, tel. 070-3318222, fax 070-3318322, e-mail steutel@mrvb.nl

Strietman, mw. mr. G.F., Boompjes 548 (3011 XZ) postbus 664 (3000 AR) Rotterdam, tel. 010-2010070, fax 010-4120403 e-mail mail@sdslaw.nl

Uchelen, mw. mr. W.J.N. van, Bezuidenhoutseweg 74 (2594 AW) postbus 11550 (2502 AN) Den Haag, tel. 070-3337570, fax 070-3337898, e-mail joustru@bp.com

Veeningen, mr. J.C., Carnegieplein 4 (2517 KJ) postbus 380 (2501 BH) Den Haag, tel. 070-3425265, fax 070-3425289

Verhoeven, mw. mr. C.L., Randstad 21-43 (1314 BG) postbus 60004 (1320 AA) Almere, tel. 036-5486110, fax 036-5305800, e-mail info@gcm-adv.nl

Visser, mw. mr. A.M. de, Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172498, fax 010-2172704, e-mail avisser@houthoff.nl

Werts, mw. mr. F.C., Nassauplein 36 (2585 ED) postbus 85996 (2508 CR) Den Haag, tel. 070-3659933, fax 070-3649126, e-mail info@scheer.nl

Wijngaarden-Gooijer, mw. mr. L.M.A. van, Parkstraat 31 (2514 JD) postbus 30311 (2500 GH) Den Haag, tel. 070-3538800, fax 070-3538811

Zwart, mw. mr. E.H., Statenlaan 9 (5223 LA) postbus 90121 (5200 MA) Den Bosch, tel. 073-6271890, fax 073-6271855, e-mail leeuwen-eerden@balienet.nl

PRAKTIJK NEERGELEGD

Andriessen, mr. B.W.A.M. (Oosterhout) 11-01-2002

Beran, mw. mr. P.H.E. (Amsterdam) 01-01-2002

Boeles, mr. P. (Amsterdam) 15-01-2002

Böhmer, mr. O. (Amsterdam) 01-03-2002

Bos, mw. mr. G.C. (Rijswijk) 01-04-2002

Bouma, mr. Th.V.E. (Den Haag) 01-03-2002

Bouw, mr. A.P. (Barneveld) 01-01-2002

Dek, mw. mr. A.E. (Amsterdam) 09-10-2001

Diesfeldt, mr. H.J.J.M. (Alkmaar) 01-01-2002

Docter, mw. mr. N.R. (Amstelveen) 17-01-2002

Driebergen, mr. A.J. (Dordrecht) 01-04-2002

Friedberg, mw. mr. A.S. (Amsterdam) 01-01-2002

Geffen, mr. C.J.A. van (Rotterdam) 01-05-2002

Geraeds, mr. G.J.P.L. (Amstelveen) 29-01-2002

Halie, mr. R.H. (Amsterdam) 29-01-2002

Hoos, mw. mr. W.S. (Dordrecht) 01-03-2002

Huisman, mr. D. (Den Haag) 31-12-2001

Jansen, mr. H.H.M. (Volendam) 23-03-2002

Kort, mr. P.E. de (Amsterdam) 01-03-2002

Krenning, mw. mr. S.A. (Heerhugowaard) 01-11-2001

Leeuwen, mr. I.J. (Amsterdam) 01-04-2002

Milders, mr. V.F. (Amsterdam) 01-01-2002

Nijland, mr. E. (Meppel) 09-04-2002

Pinxteren, mw. mr. I.C.J. van (Eindhoven) 02-04-2002

Reesink, mr. G. (Boskoop) 02-05-2002

Reinhold, mr. H.P.C. (Amsterdam) 31-12-2001

Tuinhout, mr. L.M. (Rotterdam) 01-07-2001

Verschoor, mw. mr. P. (Gorinchem) 01-02-2002

Wachter, mw. mr. H.L. (Amsterdam) 01-01-2002

Weduwe-de Groot, mw. mr. W.M.A. (Leidschendam) 01-04-2002

Wollenstein, mr. J. (Castricum) 09-03-2002

Zee, mw. mr. W. van der (Kerkrade) 01-04-2002

OVERLEDEN

Bertrams, mw. mr. H.M.E. (Amsterdam) 20-03-2002

KANTOORVERPLAATSING

Arkesteijn, mw. mr. T. (Amsterdam): Mathenesserlaan 357b (3023 GC) Rotterdam, tel. 010-4770155, fax 010-4767925

Bruggink, mr. F.H. (Amsterdam): Stationsweg 135 (2515 BM) Den Haag, tel. 070-3888600, fax 070-3809074

Dijk, mr. T.B. van: Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042295, fax 010-4042333, e-mail teije.vandijk@simmons-simmons.com

Evers, mw. mr. A.M.L.C. (Rotterdam): Singel 243 (3311 KS) postbus 635 (3300 AP) Dordrecht, tel. 078-6393737, fax 078-6393789, e-mail d@borsboomhamm.nl

Harms, mw. mr. I.M. (Utrecht): Westplein 12-14 (3016 BM) postbus 23070 (3001 KB) Rotterdam, tel. 010-2772777, fax 010-4360582, e-mail infordt@akd.nl

Hooijman, mw. mr. S.E.M. (Amsterdam): Mathenesserlaan 357b (3023 GC) Rotterdam, tel. 010-4770155, fax 010-4767925

Hop, mr. M.G.: Oranjestraat 6 (2514 JB) postbus 9 (2501 CA) Den Haag, tel. 070-3603151, fax 070-3603422, e-mail denhaag@vandiepen.com

Ketelaars, mr. C.M.V.M. (Eindhoven): Wilhelminapark 122 (5041 EH) postbus 3219 (5003 DE) Tilburg, tel. 013-5362088, fax 013-5361245

Koorn Harkema, mw. mr. J.A.M.: Purperwier 6 (2318 AE) Leiden, tel. 071-5221028

Ludwig-Hendriks, mw. mr. A. (Beilen): Bisonspoor 1210 (3605 KZ) postbus 1084 (3600 BB) Maarssen, tel. 0346-569944, fax. 0346-575260, e-mail info@vangelderen.nl

Moné, mr. H.J.: Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042294, fax 010-4042333, e-mail henkjan.mone@simmons-simmons.com

Onderdonck, mw. mr. J.G.M.L. (Amsterdam): Pythagoraslaan 2 (3584 BB) postbus 85250 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2121111, fax 030-2121333, e-mail general@cmsderks.nl

Papachatzidis, mw. mr. T. (Den Haag): Plomporengracht 21 (3512 CB) postbus 211 (3500 AE) Utrecht, tel. 030-2380799, fax 030-2341197, e-mail advoc@bigfoot.com

Schoon, mr. M.M. (Den Haag): Maliesingel 20 (3581 BE) postbus 354 (3500 AJ) Utrecht, tel. 030-2320800, fax 030-2341644, e-mail info@wijnenstaet.nl

Vukovic, mw. mr. M. (Zoetermeer): Heemraadsingel 157 (3022 CE) postbus 25006 (3001 HA) Rotterdam, tel. 010-4776777, fax 010-4253170, e-mail algemeen@mglaw.nl

Vijver, mr. ing. J.J. van de: Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042291, fax 010-4042333, e-mail jos.vandevijver@simmons-simmons.com

Water, mr. P.J.W. de: Varkevisserstraat 254 (2225 LL) Katwijk, tel. 071-4010470, fax 071-4010004, e-mail info@vroeingdewij-advocaten.nl

Winkel, mr. P.J.: Kanaalpark 144 (2321 JV) postbus 1144 (2302 BC) Leiden, tel. 071-5791700, fax 071-5722462, e-mail info@teekenskarstens.nl

Ziwers, mr. R. (Almere): Koningin Julianaplein 30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153000, fax 070-5153100, e-mail info@prdf.nl

NIEUW KANTOOR/ASSOCIATIE

SRK Rechtsbijstand (mrs. A.F.H. Spoormaker, R. Schoemaker, H.C. van der Plas, H. de Jager, H. Solstad, J.R. Juriaans, J. Roeloff, A.R. Mes, L.G. van der Scheer, R.H. Kuiper, L. de Jong en F. Meijer) Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

NAAMSWIJZIGING

Nolst Trenité te Rotterdam thans: **Simmons & Simmons Trenité**

Disciplinaire

Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak,

bestaande uit mr. A.G. Beets, mr. J.C.P. Ekering, mr. H.J.A. Knijff, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

Tegenstrijdige belangen

Raad van Discipline Leeuwarden, 1 juni 2001

(mrs. Giltay, Groenewegen, Van Hartingsveld, Rotshuizen en Winkel)

De advocaat die aanvankelijk voor een besloten vennootschap en haar beide aandeelhouders optreedt, staat het niet vrij voor die vennootschap en één van de aandeelhouders te blijven optreden, wanneer tussen de aandeelhouders een geschil ontstaat of kan ontstaan, naar aanleiding van een door hem aan de vennootschap uitgebracht advies.

Diverse andere verwickelingen.

- Advocatenwet artikel 46 (2.4 vermijden van belangenconflicten, 2.4.2 tegenstrijdige belangen van verschillende cliënten, 3 wat een behoorlijk advocaat betaamt tegenover de wederpartij)
- Gedragsregels 7, lid 2 en 18.

Feiten

Mr. X is de vaste raadsman van een besloten vennootschap, A B.V., en van de twee aandeelhouders B B.V. en C B.V. die elk 50% van de aandelen in A B.V. houden. A B.V. is voornemens haar voornaamste bedrijfsmiddel te verkopen, waarmee tevens een einde zou komen aan de belangrijkste zakelijke activiteiten van A B.V. De algemene vergadering van aandeelhouders van A B.V. vraagt in verband daarmee aan mr. X advies over de vraag wat een behoorlijke afvloeiingsregeling met de directeur, J., zou zijn. Eén van de twee aandeelhouders, C B.V., is het met het vervolgens door mr. X. gegeven advies niet eens en besluit een andere advocaat, mr. Y., te raadplegen. Mr. X. legt vervolgens ten behoeve van de directeur, J., beslag op het bedrijfsmiddel in kwestie, tot zekerheid voor de betaling van een schadeloosstelling aan die directeur.

De klacht bestaat uit vijf onderdelen:

1. Mr. X had niet voor J. mogen optreden in het geschil met A B.V. over de beëindiging van hun relatie, nu hij de vaste advocaat van A B.V. was.
2. Mr. X heeft ten onrechte rechtstreeks contact opgenomen met C B.V., terwijl hij wist dat op dat ogenblik mr. Y de belangen van C B.V. behartigde.
3. Mr. X had geen conservatoir beslag mogen leggen op het bedrijfsmiddel van A B.V., nu hij wist welke problemen daarvoor voor A B.V. zouden kunnen ontstaan, die het bedrijfsmiddel immers op korte termijn aan een koper zou hebben te leveren.
4. Ten onrechte heeft mr. X aan de accountant om advies gevraagd over een door hemzelf aan J. geadviseerde faillissementsaanvraag van A B.V., terwijl hij wist dat bij A B.V. geen sprake was van een toestand van te hebben opgehouden te betalen.

5. Door B B.V. te adviseren heeft mr. X een patstelling in de aandeelhoudersvergadering doen ontstaan, waardoor het J. mogelijk gemaakt werd om in de procedure, die hij zelf met bijstand van mr. X tegen A B.V. was aangevangen, A B.V. verstek te doen laten gaan.

Beoordeling door de Raad

Ad 1 en 3

Aan de orde is de vraag of mr. X zich op enig moment had moeten terugtrekken als advocaat uit een zaak van J. tegen A B.V. als gevolg van een (niet aanstonds) overbrugbaar belangenconflict.

De Raad beantwoordt die vraag bevestigend. Mr. X was de vaste advocaat van A B.V. Als zodanig is hij betrokken geweest bij de verkoop en de voorgenomen levering van het enige (belangrijke) actief van A B.V. Hij wist op welk tijdstip de levering moest plaatsvinden. A. B.V. had er het grootst mogelijke belang bij dat de levering doorgang zou vinden. Volgens mr. X heeft hij in opdracht van de aandeelhouders van A B.V. en van J. geadviseerd over de positie van J., statutair directeur, in geval van beëindiging van de relatie tussen A B.V. en J. Mr. X heeft een advies uitgebracht. Hij vernam daarna dat één van de aandeelhouders, C B.V., zich daarin niet kon vinden. Hij wist dus ook dat dit voor conflictstof zou kunnen zorgen. Op een gegeven moment heeft hij zich ook de persoonlijke belangen van J. aangetrokken en heeft hij namens hem actie ondernomen. De Raad is van oordeel dat mr. X hier het punt bereikte dat hij zich als advocaat uit de gehele zaak had moeten terugtrekken. Hij heeft dat niet gedaan. Integendeel, hij heeft vervolgens voor de vordering van J. beslag gelegd op het spoedig daarna te leveren bedrijfsmiddel. Mr. X was ermee bekend, dat bij staking der stemmen J. de dienst uitmaakte binnen A B.V. Dit betekende dat J. het in de hand had of A B.V. in de namens hem tegen haar aanhangig gemaakte procedure verweer zou kunnen voeren. Bij het staken der stemmen vertegenwoordigde hij A B.V. en kon hij al dan niet een advocaat opdracht geven namens A B.V. verweer te voeren. Daarbij komt dat mr. X als advocaat van de andere aandeelhouder het stemgedrag van die aandeelhouder binnen A B.V. kon beïnvloeden. Onder deze omstandigheden had mr. X J. in zijn zaak tegen A B.V. niet mogen bijstaan, doch had hij zich uit de gehele zaak dienen terug te trekken. Die conflictstof lag besloten in de dubbel functie van J. Enerzijds was hij degene die zou kunnen worden ontslagen, anderzijds was hij degene die dit zou kunnen voorkomen. Toen J. mr. X vroeg hem in de ontslagzaak als raadsman bij te staan, had mr. X dit moeten weigeren nu – ook voor hem evident – een onoverbrugbaar belangenconflict was ontstaan of zou ontstaan. Mr. X had dan ook geen beslag mogen laten leggen en vervolgens een procedure tegen A B.V. beginnen.

Ad 2

Vaststaat dat mr. X telefonisch contact heeft gehad met C B.V., terwijl toen mr. Y de advocaat van C B.V. was. Mr. X heeft niet

Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het *Advocatenblad* zijn gepubliceerd zijn ook te vinden

op www.advocatenorde.nl en *BalieNet*

bestreden dat mr. Y de advocaat van C B.V. was, en dat hij dit wist. Mr. X heeft aangevoerd, dat hij over iets anders belde dan de ontslagkwesie. Hij informeerde ernaar of C B.V. bereid was zekerheid te stellen voor de vordering die J. op A B.V. had. De Raad kan mr. X in dit betoog niet volgen. Die zekerheidstelling hield onmiddellijk verband met de schadeloosstelling ten behoeve van J. bij de beëindiging van diens relatie met A B.V. Mr. X had zich derhalve in verbinding moeten stellen met mr. Y en wel diens toestemming moeten vragen om zich rechtstreeks in verbinding te mogen stellen met C B.V. Hij heeft dit nagelaten.

De klacht is mitsdien gegrond.

Ad 4

Mr. Y heeft ter zitting van de Raad meegedeeld dat hij van C B.V. gehoord had dat het vermogen van A B.V. na de verkoop van het bedrijfsmiddel positief was. Hij heeft aldus de stelling van mr. X dat het vermogen na verkoop negatief zou zijn, weersproken. Over meer informatie beschikt de Raad niet. Onder die omstandigheden komt het de Raad voor dat de mededeling van mr. X in zijn faxbrief aan de accountant ten onrechte is gedaan, althans dat deze mededeling beoogde C B.V. – gelet op de verzonden kopie aan haar advocaat – onder druk te zetten.

Dit klachtonderdeel is mitsdien eveneens gegrond.

Ad 5

Naar het oordeel van de Raad vloeit dit klachtonderdeel voort uit de omstandigheid, dat mr. X voor diverse partijen met onderling verschillende eigen (tegenstrijdige) belangen tegelijkertijd optrad, zodat het kon gebeuren, dat C B.V. als aandeelhouder van A B.V. buitenspel kon worden gezet. Mr. X had het zo ver niet mogen laten komen. Toen hij na het uitbrengen van zijn advies over de positie van J. vernam dat C B.V. zich hierin niet kon vinden, had hij C B.V. of haar raadsman op korte termijn duidelijk moeten maken dat het bezwaar van C B.V. gelet op het feit dat mr. X ook voor de andere aandeelhouder optrad en deze diens advies onderschreef, kansloos was.

Dit klachtonderdeel is aldus gezien eveneens gegrond.

Beslissing

De Raad verklaart de klacht in al haar onderdelen gegrond. Hij legt terzake aan mr. X een berisping op.

Onrechtmatig verkregen bewijs

Raad van Discipline 's-Gravenhage, 11 juni 2001

(mrs. Robbers, Claassen, Baas, Maat en Van Nispen tot Sevenaer)

Het bepaalde in artikel 6 EVRM verzet zich ertegen dat in een tuchtrechtelijke procedure gebruik wordt gemaakt van onrechtmatig verkregen bewijsmateriaal.

EVRM artikel 6

WvSv artikelen 125h (oud) en 126aa (nieuw)

– *Advocatenwet* artikel 46 (2.3 *Gedragingen in strafzaken*).

Feiten

Mr. X heeft de verdachte A bijgestaan in een strafzaak. Op 24 maart 2000 heeft de rechter-commissaris in die strafzaak aan A de volgende beperkingen opgelegd. Verdachte mag zonder toestemming van de rechter-commissaris geen bezoek ontvangen. Deze beperking geldt niet ten aanzien van bezoek door de raadsman van verdachte, de politie en de reclasseringsambtenaar. Verdachte mag geen brieven verzenden of ontvangen zonder toestemming van de rechter-commissaris. Deze beperking geldt niet ten aanzien van correspondentie met de raadsman, justitiële autoriteiten en commissie van toezicht. Verdachte mag geen gebruiken van de telecommunicatie-infrastructuur zonder toestemming van de rechter-commissaris. Deze beperking geldt niet ten aanzien van communicatie met de raadsman, justitiële autoriteiten en commissie van toezicht. Verdachte mag geen contact hebben met (de) medegedetineerde(n).

Op 12 april 2000 zijn deze beperkingen opgeheven.

Op 29 maart en 12 april 2000 heeft mr. X telefoongesprekken gevoerd met een broer van A. Van deze gesprekken zijn tapverslagen gemaakt door de recherche. De tapverslagen zijn door de rechter-commissaris in handen van de president van de rechtbank gesteld. Deze heeft de verslagen ter kennis van de deken gebracht en de deken verzocht ambtshalve een onderzoek in te stellen.

Bij brief van 26 juli 2000 heeft de rechter-commissaris onder meer het volgende aan mr. X meegedeeld: 'Uw conclusie dat deze verslagen in één of meer dossiers zijn terechtgekomen of verwerkt is misplaatst, ik weet niet op welke dossiers u doelt. Als vermeld hebben de verslagen slechts gediend ter informatie van de deken.'

Klacht

De deken stelt dat mr. X heeft gehandeld zoals een behoorlijk advocaat niet betaamt door in de beide telefoongesprekken de door de rechter-commissaris opgelegde beperkende maatregelen illusoir te maken.

Verweer

Mr. X verweert zich onder meer als volgt. De aangeleverde tapverslagen zijn het resultaat van afgeluisterde gesprekken die niet afgeluisterd hadden mogen worden en daarom niet als bewijs in de strafzaak mogen worden gebruikt en evenmin als bewijs in de onderhavige klachtzaak.

Overwegingen van de Raad

Uit de door mr. X overgelegde brief van 26 juli 2000 van de rechter-commissaris in de strafzaak tegen A blijkt dat de in opdracht van de officier van justitie gemaakte tapverslagen niet in enig strafdossier terecht zijn gekomen. De Raad houdt het er derhalve

Disciplinaire

voor dat de tapverslagen op grond van de desbetreffende bepaling van het Wetboek van Strafvordering vernietigd moesten worden. Deze vernietiging moest plaatsvinden zowel indien artikel 125h WvSv (oud) van toepassing was als indien artikel 126aa WvSv (nieuw) van toepassing is.

Gelet op het vorenstaande is de wetenschap die de deken heeft verkregen en welke hij ten grondslag heeft gelegd aan de onderhavige klacht, verkregen door kennisneming van materiaal, te weten de tapverslagen, dat vernietigd had moeten worden. De Raad is van oordeel dat dit materiaal dan ook niet mag worden gebruikt. Het bepaalde in artikel 6 EVRM verzet zich er tegen dat in een tuchtrechtelijke procedure gebruik wordt gemaakt van onrechtmatig verkregen bewijsmateriaal. De raad zal ook de tapverslagen en de daarop gebaseerde wetenschap van de deken buiten beschouwing laten.

Vaststaat dat zonder kennisneming van de tapverslagen geen eventueel belastende feiten, die voor de tuchtrechter van belang zijn, tegen mr. X bekend zijn geworden. De klacht dient dan ook, bij gebreke van feitelijke grondslag, ongegrond te worden verklaard.

Volgt

Ongegrondverklaring.

Grievende uitlatingen

Raad van Discipline Arnhem, 25 juni 2001

(mrs. Van Ginkel, Bosma, Breuning-Ten Cate, Poelmann en Van Wijmen)

- *Advocatenwet Artikel 46 (geheimhoudingsplicht; 3.3.1 grievende uitlatingen).*
- *Gedragsregels 6 lid 1 en 31.*

Feiten

Mr. X is in een procedure opgetreden voor klager. Klager diende een eigen bijdrage aan mr. X te betalen van f 886,88. Omdat klager die eigen bijdrage niet betaalde, is mr. X die eigen bijdrage langs gerechtelijke weg gaan invorderen. De president van de rechtbank geeft een bevelschrift af. In de verzetprocedure die klager daartegen is gestart, stelt mr. X onder meer dat ... (klager) overigens een notoire bedrieger is, die een spoor heeft nagelaten van wanbetaling, faillissement, belastingfraude, inning van gestolen cheques, bedrog en valsheid in geschrifte en daarvoor ook strafrechtelijk is veroordeeld. Klager beklagt zich er ook over dat mr. X, die hem in een tweetal strafzaken voor valsheid in geschrifte heeft bijgestaan die uiteindelijk niet tot enige veroordeling hebben geleid, zijn geheimhoudingsplicht heeft geschonden en zich onnodig grievend tegen hem en zijn partner heeft uitgelaten.

In de klachtprocedure schrijft mr. X aan de deken dat het juist klager en zijn partner zijn die hem schade berokkenen 'door welbewust op grond van leugens en bedrog onterecht te klagen'.

Overwegingen Raad

Het eerste onderdeel van het verwijt ziet op de uitlating van mr. X in het kader van zijn verweer tegen een klacht. De Raad is van oordeel dat mr. X zich in dat verband heeft mogen uitlaten zoals hij dat heeft gedaan. Een advocaat moet zich vrijuit tegen klachten kunnen verweren en wanneer hij meent dat klagers hem schade berokkenen door welbewust op grond van leugens en bedrog onterecht klagen moet hij dat ook aan de deken kunnen schrijven. De in dit verband door mr. X gekozen bewoordingen zijn voldoende zakelijk en niet onnodig grievend.

Anders moet worden geoordeeld ten aanzien van het door mr. X gestelde in de conclusie van antwoord in de oppositie. In de context van (de onderbouwing van) de vordering tot betaling van een eigen bijdrage tegen klager/ex-cliënt en de weerlegging van diens verweer gaat het niet aan deze in de stukken af te schilderen als een notoire bedrieger et cetera. Dergelijke kwalificaties worden niet gerechtvaardigd door hetgeen klager in de verzetdagvaarding heeft doen stellen. Niet alleen zijn de gekozen bewoordingen onnodig grievend, zij ontberen ook relevantie voor de beoordeling van de vordering. Daar komt bij dat, zoals klager ter zitting heeft verduidelijkt, het gestelde met betrekking tot de strafrechtelijke veroordelingen ook nog onjuist is.

Bovendien heeft mr. X hier geput uit wetenschap die hij heeft verkregen in zijn hoedanigheid van advocaat van klager. Door daarvan mededeling te doen in de processtukken heeft mr. X zijn geheimhoudingsplicht geschonden. Mr. X is uitgegaan van de onjuiste veronderstelling dat, wanneer een uitspraak in het openbaar gedaan is, hij daarvan ook mededeling mag doen aan derden. Een cliënt – in dit geval klager – moet er op kunnen vertrouwen dat zijn advocaat – in casu mr. X – nimmer zonder toestemming van de cliënt mededelingen doet aan derden omtrent diens persoon, de aard en omvang van zijn belangen of over bijzonderheden van door hem behandelde zaken. Met de hiervoor geciteerde zinsnede in de conclusie van antwoord in oppositie heeft mr. X aldus gehandeld in strijd met hetgeen een behoorlijk advocaat betaamt.

Volgt

Gegrondbevinding van het tweede onderdeel en oplegging van de maatregel van een enkele waarschuwing.

Schending vertrouwelijkheid

Raad van Discipline Amsterdam, 25 juni 2001

(mrs. Kist, Van den Biesen, Breederveld, Karsten en Knipscheer)

Het is niet op voorhand ontoelaatbaar te achten dat een advocaat een gesprek onder vier ogen heeft met het minderjarige kind van zijn cliënt, omtrent welk kind tussen de ouders een gezags- en omgangsregeling in discussie is. Wel is het ontoelaatbaar wanneer de advocaat vervolgens in rechte een verslag produceert van dat gesprek, waarbij de minderjarige zich in ongun-

beslissingen

stige zin uitlaat over de andere ouder, omdat daarmee de advocaat de fundamentele vertrouwelijkheid van het met de minderjarige besprokene schendt.

- Advocatenwet artikel 46 (4. Wat een behoorlijk advocaat betaamt tegenover derden).
- Gedragsregels 1, 6.5.

De klacht

De klacht houdt zakelijk weergegeven in dat mr. X, optredend voor de ex-echtgenote van de klager, A,

- heeft meegewerkt aan de beraming van ontvoering van de minderjarige dochter van A en de cliënte van mr. X;
- buiten medeweten en zonder toestemming van A een gesprek heeft gevoerd met zijn dochter;
- het door mr. X gemaakte verslag van zijn gesprek met de dochter van A heeft openbaar gemaakt zonder toestemming van de dochter van A;
- zich bereid heeft verklaard als getuige op te treden over hetgeen de dochter van A tegen hem gezegd heeft;
- zich lijkt te vereenzelvigen met zijn cliënte.

Feiten

Mr. X heeft de ex-echtgenote van A vanaf januari 2000 bijgestaan in een geschil tussen deze ex-echtgenote en A met betrekking tot het gezag over hun (toen) 11-jarige dochter en over de omgangsregeling. A was belast met het gezag over de dochter.

In juli 2000, toen de dochter wegens vakantie bij de cliënte van mr. X verbleef, heeft mr. X ten huize van zijn cliënte een gesprek gehad met zijn cliënte en de dochter, gevolgd door een gesprek onder vier ogen met de dochter. Van dit gesprek heeft mr. X aantekeningen gemaakt. Uit die aantekeningen blijkt onder meer dat de dochter zich tegenover mr. X in zeer ongunstige zin zou hebben uitgelaten over haar vader en stiefmoeder. Besproken werd tevens dat mr. X enige maanden later een verzoek tot wijziging van de gezagsvoorziening zou indienen en dat diezelfde dag de kinderrechtster, de Raad voor de Kinderbescherming en de politie zou waarschuwen, zulks in verband met het opgevatte plan dat de dochter op die dag zou weglopen naar haar moeder.

In oktober 2000, bij gelegenheid van een door zijn cliënte tegen A aangespannen kort geding, heeft mr. X zijn aantekeningen van het gesprek met de dochter in het geding gebracht. Ter zitting heeft mr. X vervolgens aangeboden als getuige te worden gehoord omtrent hetgeen de dochter tegen hem had verklaard.

Beoordeling door de Raad

Ad a

Mede gelet op hetgeen mr. X daaromtrent heeft gesteld, is niet komen vast te staan dat mr. X een onoorbare rol heeft gespeeld met het kennelijk door zijn cliënte en de dochter opgevatte plan dat de dochter zou weglopen bij A. De afspraak dat mr. X op de voorgenomen datum onder meer de politie en de Raad voor de Kinderbescherming zou waarschuwen acht de Raad, vanuit tuchtrechtelijk perspectief, niet ontoelaatbaar.

Ad b

De beslissing van mr. X om voorafgaand aan het indienen van het verzoek tot wijziging van het gezag een onderhoud te hebben met de dochter, acht de Raad weinig gelukkig. Mede gelet op het feit dat het hier een voor de dochter en haar beide ouders uiterst precarie aangelegenheid betrof en gelet op de heikle voorgeschiedenis van de zaak, had mr. X er verstandig aan gedaan het horen van de dochter aan een terzake kundige buitenstaander over te laten. Door dat niet te doen heeft mr. X onder meer het risico genomen dat het (mogelijk) bij de dochter bestaande loyaliteitsconflict zou worden aangewakkerd en dat bij de dochter verwarring zou ontstaan over de rol van mr. X. Daarnaast heeft mr. X, zoals blijkt uit de onderhavige klachtzaak en het hierna overwogene, ook zichzelf in een lastige positie gemanoeuvreed door de dochter te horen.

Naar het oordeel van de Raad heeft mr. X met het enkele horen van de dochter echter geen tuchtrechtelijke grens overschreden, ook niet nu dit geschiedde zonder toestemming of medeweten van klager.

Ad c en d

Klachtonderdelen c) en d) acht de Raad gegrond. Met A is de Raad van oordeel dat de dochter erop mocht vertrouwen dat hetgeen zij mr. X toevertrouwde tussen haar en mr. X zou blijven en dat dit onder geen beding ter kennis zou worden gebracht van haar vader (en stiefmoeder), en al helemaal niet in de onversneden vorm van de gespreksnotitie van mr. X. Door de desbetreffende gespreksnotitie in het kader van een kort geding over te leggen en door zichzelf terzake het besprokene als te horen getuige aan te bevelen, heeft mr. X de fundamentele – en ook voor mr. X evidente – vertrouwelijkheid van het met de dochter besprokene geschonden, zulks overigens zonder dat daar naar het oordeel van de Raad zelfs maar een begin van objectieve rechtvaardiging voor bestond. De door mr. X genoemde omstandigheid dat A zich bij de deken had beklagd over het optreden van mr. X met betrekking tot de geplande 'ontvoering' en daarbij een mr. X onwelgevallige verklaring van de hand van de dochter had overgelegd, kan naar het oordeel van de Raad in elk geval niet als zodanig gelden.

Ad e

Dit laatste klachtonderdeel is naar het oordeel van de Raad onvoldoende concreet en ook onvoldoende onderbouwd en zal om die reden ongegrond worden verklaard.

Gelet op enerzijds de ernst van de verweten gedraging, voorzover gegrond bevonden, en anderzijds de omstandigheid dat ten aanzien van mr. X nog niet eerder klachten gegrond zijn bevonden, acht de Raad de maatregel van berisping passend.

Beslissing

De Raad van Discipline

- verklaart onderdelen c) en d) van de klacht gegrond;
- verklaart onderdelen a), b), en e) van de klacht ongegrond;
- legt aan mr. X op de maatregel van berisping. ■